

ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞASI
DÜNYA DENEYİMLERİ SERİSİ

2

Askerî Zafer Barış Getirir mi? **SRI LANKA** **ÖRNEĞİ**

Fırat ÇAPAN

DİŞA

ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞASI
DÜNYA DENEYİMLERİ SERİSİ
2

Askerî Zafer Barış Getirir mi? **SRİ LANKA ÖRNEĞİ**

Fırat ÇAPAN

DIYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜYA DIYARBEKİRÊ BO
LÊKOLİNEN SİYASÎ Û CIVAKÎ

DIYARBAKIR INSTITUTE FOR POLITICAL
AND SOCIAL RESEARCH

Çatışma Çözümü ve Barış İnşası Dünya Deneyimleri Serisi - 2
Askerî Zafer Barış Getirir mi? SRİ LANKA ÖRNEĞİ

DİSA YAYINLARI

Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA)

Yazar: Fırat Çapan

Proje Danışmanı ve Araştırma Direktörü: Cuma Çiçek

Redaksiyon: Mustafa Çevikdoğan

Grafik Tasarım: Feyza

Kapak Fotoğrafı: Eduardo Prim / Unsplash

Yayın Tarihi: Aralık 2020

ISBN: 978-605-5458-7

Copyright © Aralık 2020

Bu yayının tüm hakları saklıdır.

Yayının hiçbir bölümü Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün (DİSA) izni olmadan çoğaltılamaz.

Tel: 0 412 228 14 42 **Faks:** 0 412 224 14 42 / www.disa.org.tr / disa@disa.org.tr
facebook.com/disadiyrbakir / twitter.com/disadiyrbakir

“Askerî Zafer Barış Getirir mi? Sri Lanka Örneği” başlıklı bu çalışma Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA) Adalet ve Barış İnşası Araştırma Programı çerçevesinde, **“Çatışma Çözümü ve Barış İnşası Dünya Deneyimleri Serisi Projesi”** kapsamında Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin desteğiyle yapılmıştır.

Çalışmada yer alan görüşler, DİSA ve Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin görüşleriyle örtüşmeyebilir.

Fırat Çapan Diyarbakır'da yaşıyor. Bahçeşehir Üniversitesi Avrupa Birliği İlişkileri Bölümü'nden mezun olduktan sonra Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2012-2015 tarihleri arasında araştırma görevlisi olarak çalıştı ve "Devlet İçi Çatışma Analizi ve Türkiye'nin Kürt Meselesi" başlıklı tez çalışmasıyla yüksek lisans derecesi aldı. 2016-2017 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Halen Mardin Artuklu Üniversitesi Tarih Bölümü'nde doktora çalışmalarına devam etmektedir. Çeşitli sivil toplum kuruluşları için saha çalışmaları ve raportörlük yapmaktadır. Kürt Meselesi, tarih ve milliyetçilik ve çatışma çözümü konularıyla ilgileniyor.

DİSA, siyaseten bağımsız, çoğulcu bir araştırma enstitüsü olarak 8 Mart 2010 tarihinde Diyarbakır'da kurulmuştur. Enstitümüz çalışmalarını 4 araştırma programı ekseninde yürütmektedir: (1) Anadili ve Pedagoji Araştırma Programı, (2) Adalet ve Barış İnşası Araştırma Programı, (3) Diyarbakır İçin Sürdürülebilir Yaşam ve Mekân Araştırma Programı ve (4) Diyarbakır İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırma Programı.

DİSA, araştırma programları kapsamındaki alanlarda araştırmacılar için bir merkez işlevi görme-yi, toplumun sosyal ve siyasal gelişiminin önünü açacak araştırmalar yaparak geleceğe yönelik politikaların oluşturulmasına birinci elden, nesnel ve saha çalışmasına dayalı bilgi temelinde katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

DİSA, farklılıkların barış içinde bir arada var olmalarını mümkün kılan eşitlikçi toplumsal dayanarlılığın artması ve diyalogun gelişmesi amacıyla araştırmalar yayımlayarak ilgililerin dikkatine sunmakta; konferans, sempozyum, panel, çalıştay, atölye ve raporlar aracılığıyla bilgi paylaşımına katkı sağlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Giriş	9
1. Sri Lanka-Gözyaşı Damlası: Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Yapı	12
2. Çatışmanın Tarihsel Arka Planı ve Temel Çatışma Alanları	18
Kolonyal Miras.....	19
Bağımsızlık Sonrası Devlet İnşası.....	20
“Sadece Sinhalce” Yasası (1956).....	21
Tamilerin Talepleri ve Siyasi Uzlaşma Girişimleri.....	21
Eğitim Yasası, Budizm ve Seylon’dan Sri Lanka’ya.....	23
3. Çatışmanın Temel Aktörleri	25
LTTE.....	26
Sri Lanka Devleti.....	27
Sinhala Siyasal Partiler UNP/SLFP.....	28
Halk Özgürlük Cephesi (JVP).....	28
Tamil Birleşik Özgürlük Partisi (TULF).....	29
Hindistan.....	30
Budist Din Sınıfı.....	31
Diğer Aktörler.....	32
4. Çatışmanın Kısa Tarihsel Gelişimi: 26 yıllık İç Savaş, Bilanço ve Savaşın Dönüm Noktaları	34
I. Eelam Savaşı (1983-1987).....	36
1987 Hint-Lanka Antlaşması ve Hindistan Barışı Koruma Gücü.....	36
II. Eelam Savaşı (1990-1994).....	37
III. Eelam Savaşı (1995-2002).....	38
IV. Eelam Savaşı ve “Son” (2006-2009).....	39
Savaşın Bilançosu.....	41
5. Barış Girişimleri ve Müzakereler	44
Dış Müdahale ile Barış Girişimi (1987-1990).....	45
Kısa Süreli “Barış” Girişimi (1994-1995).....	46
Uluslararası Aktörler ve Liberal Barış Girişimi (2002-2006).....	46
Başarısız Müzakereler ve Askerî Çözümün Zafer Kazanmasının Sebebi.....	48
Savaş Sonrası Barış İnşası.....	49
Sonuç ve Değerlendirme	51
Kaynakça	55
İlgililer İçin Temel Kaynak Önerileri	59
Kronoloji	60
Fotoğraf Dizini	64

ÖNSÖZ

Bir tür kimlik temelli teritoryal çatışma vakası olan Sri Lanka'daki Tamil Eelam sorununu ele alan elinizdeki çalışma, Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün (DİSA) **Adalet ve Barış İnşası Araştırma Programı** çerçevesinde başlattığı, **"Çatışma Çözümü ve Barış İnşası: Dünya Deneyimleri Serisi"** projesinin Nepal raporundan sonraki ikinci raporunu oluşturuyor.

DİSA olarak çatışma çözümü ve barış inşası konusunda dünya deneyimlerine ilişkin bilgi üreterek Türkiye'de Kürt meselesinin barışçıl, demokratik yollarla çözümüne katkı sunmayı amaçlıyoruz. Söz konusu seriyle sivil toplum aktörleri başta olmak üzere, çatışma çözümü ve barış inşası konusunda çalışan bireysel ya da kolektif aktörlerin, farklı zaman ve mekânlarda meydana gelen vakalar hakkındaki temel bilgilere erişimine yardımcı olmak istiyoruz.

Projeyle ayrıca çatışma çözümü ve toplumsal barış inşası alanında akademik çalışmaların yapılmasını teşvik etmeyi ve genç araştırmacıları desteklemeyi arzuluyoruz. Zira Kürt meselesi Türkiye'de binlerle ifade edilen can kayıplarına, milyonlarla ifade edilen zorla yerinden etmele-re, çok ağır ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlara neden olmasına rağmen, çatışma çözümü ve toplumsal barış inşası alanında çalışan akademisyen sayısı birkaç kişiyi geçmiyor.

2009 yılında devletin isyancılara karşı "askerî zafer" elde ederek 26 yıllık çatışmaları sonlandırdığı Sri Lanka vakası Türkiye dahil benzer sorunlar yaşayan çoğu ülkede yankı uyandırdı ve benzer "çözüm" modellerine ilişkin eğilimleri güçlendirdi. Türkiye'de Kürt meselesinde askerî çözüm arayışlarının güçlendiği ve çatışmaların sınır ötesi bir nitelik taşıdığı bu dönemde Sri Lanka vakasına yakından bakmak faydalı olacaktır.

Sri Lanka'da yaşanan Tamil Eelam meselesi esas olarak uzun bir kolonyal mirastan sonra devam eden devlet ve toplum inşası sorunu olarak değerlendirilebilir. Dilsel ve dinsel açıdan çoğul bir yapıya sahip olan Sri Lanka'da 20. yüzyılın ikinci yarısında bağımsızlıkla birlikte devletin "etnikleşmesi" ve Tamilleri hedef alan doğrudan (fiziki), yapısal ve kültürel şiddete yönelmesi sorunun kaynağını oluşturuyor. Topluluklara dayalı güç/iktidar paylaşımı arayışlarına devletin şiddetle cevap vermesi sonucu, sorun zaman içerisinde siyaset alanında tartışılan bir meseleden büyük ölçekli toplumsal yıkımlara neden olan bir iç savaşa dönüşüyor.

Sri Lanka/Tamil Sorunu'nu ilginç kılan bir diğer önemli mesele kimlik ile maddi ve sembolik sermaye ve iktidar paylaşımı/dağıtımı arasındaki ilişkinin yüksek görünürlüğüdür. 1948 yılında bağımsızlığını kazanan Sri Lanka'da 1956'da kabul edilen "Sadece Sinhalce Yasası"yla ülkedeki dil politikaları dışlayıcı bir şekilde tekleştirilir. Ülkenin dinsel açıdan çoğulcu yapısına rağmen 1972'de kabul edilen anayasa Budizm'i tek devlet dini haline getirir. Yapılan bu ve benzeri düzenlemelerle Sinhalceyi değil Tamil dilini konuşan ve çoğunlukla Hindu olan Tamiller hem maddi hem de sembolik alanda sermayelerini ve iktidARLARINI kaybederek toplumsal alanda marjinalleştirilir. Örneğin 1956-1970 yılları arasında devlet memurluğunda Tamil istihdam oranı %60'tan %10'a, polis ve askerî kadrolardaki istihdam oranı ise %40'tan %1'e düşer. Özetle önceleri Tamiller lehine olan eşitsizlik, bağımsızlık sonrasında Sinhaller lehine radikal bir şekilde değişir ve bu durum çatışmalara gidecek yolun taşlarını döşer. Kürt meselesi gibi kimlik temelli teritoryal çatışmalarda kimlik politikaları ile maddi ve sembolik sermaye ve iktidar bölüşümü arasındaki ilişkiyi kavramak açısından Sri Lanka vakası çarpıcı bir örnek oluşturuyor.

Sri Lanka vakasında altı çizilmesi gereken bir diğer önemli mesele, yaşanan büyük toplumsal kayıplardır. Her ne kadar ortaya çıkardığı “askerî çözüm modeli”yle benzer sorunlar yaşayan ülkelerdeki güvenlikçi çözüm yanlılarının tezlerini güçlendirdiği düşünülse de neden olduğu yıkımlar tersini söylemektedir. Yaklaşık 22 milyonluk bir nüfusun yaşadığı ve bunun yaklaşık 2,5 milyonunu Tamillerin oluşturduğu Sri Lanka’da 26 yıllık çatışma döneminde 80 ile 100 bin arasında kişi yaşamını yitirdi. Yerinden edilen toplam kişi sayısının iki milyonun üstünde olduğu tahmin ediliyor. Söz konusu kayıplar ve yıkımlar benzer vakaların yaşandığı ülkelere kıyaslanamayacak ölçüde yüksektir. Can kayıplarının ve yerinden etmelerin çoğunlukla Tamiller arasında yaşandığı dikkate alındığında bu yıkımın yerel/bölgesel ölçekteki boyutları çok daha fazla ağırdır. Bu noktada, söz konusu kayıpların sadece Tamil halkıyla sınırlı kalmadığını not etmek gerekir. “Askerî zafer”den sonra ülkedeki demokratik standartlarda dikkate değer bir gerileme yaşandı. *The Economist Intelligence Unit*’in Demokrasi Endeksi’ne göre 2007 yılında 10 üzerinden 6,57 puanıyla 167 ülke içerisinde 57. sırada yer alan Sri Lanka, “askerî zafer”den 10 yıl sonra, 2019’da 6,27 puanla 69. sıraya geriledi.

İsyancılar ile hükümetler arasında evrensel anlamdaki normatif benzerlik ya da yakınlıkların, daha açık bir ifadeyle ideolojik ve politik benzerlik ve yakınlıkların siyasi çözümü ve barışı doğrudan sağlamadığı gerçeği, Sri Lanka vakasının gösterdiği bir diğer önemli sonuçtur. Resmi adı Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti olan Sri Lanka’da hükümet partileri içerisinde Marksist ve sol partiler yer almasına rağmen, kendisini sosyalist ve milliyetçi olarak tanımlayan isyancılarla barış sağlamadı. Ötesi, çok sayıda sivil can kaybına neden olan “askerî zefer” gerçekleşti. Bu durum, Kürt meselesi gibi kimlik temelli teritoryal çatışmaların formasyonunda yerel kimlikler/değerler üzerinden oluşan ayrımların evrensel kimlikler/değerler konusunda ortaklıklara kıyasla daha belirleyici olduğunu gösteriyor. Başka bir ifadeyle evrensel kimlikler/değerler konusundaki ortaklıkların çözüm gücünün sınırlarına işaret ediyor.

Dinsel ayrımların oynadığı negatif rol, *veto players* ya da *spoilers* denen barış karşıtlarının ve bozguncuların belirleyici gücü, coğrafyanın etkisi, tarihsel ve siyasal bağlamın oluşturduğu *patikaya bağımlılık*, çatışma bölgesinde akraba bir komşu devletin/bölgenin bulunması, uluslararası konjonktürün belirleyici etkisi, Hindistan, ABD, AB, Çin gibi emperyal ve bölgesel aktörlerin vakaya dair pozisyonları, yasal ve anayasal dönüşümlerin toplumsal yaşama etkilerinin sınırları Sri Lanka vakasının gösterdiği diğer önemli hususlar.

Bir kimlik temelli teritoryal çatışma vakası olan Sri Lanka/Tamiller sorunu üzerine yazılan bu rapor, askerî zaferin sorunu çözmediğini, “acı bir barış” getirerek çatışmaları sadece ötelediğini gösteriyor. Üstelik arkada telafisi mümkün olmayan büyük ölçekli yıkımlar bırakarak...

Cuma Çiçek

Kasım 2020, Diyarbakır

GİRİŞ

16 Mayıs 2009'da Sri Lanka Başkanı Mahinda Rajapaksa, parlamento konuşmasında ülkesinin "terörizm"den kurtulduğunu ifade ederek Sri Lanka devletinin, Tamil Eelam¹ Kurtuluş Kaplanları (*Liberation Tigers of Tamil Eelam* - LTTE) ile 26 yıllık mücadelede zaferini ilan etti.² Rajapaksa aynı zamanda adanın kuzeyi ve doğusunda LTEE'nin elinde bulunan bölgelerin alındığını dile getirerek artık ülkesinin bir bütün olarak idare edilebileceğini dile getirdi. Bunun yanında konuşmasının tamamını sembolik bir mesaj olduğu aşikâr olan Tamil dilinde yaparak yapılan savaşın Tamil halkına karşı değil LTTE terörizmine karşı olduğunu da ifade etti.³ Bundan sonrası içinse dışardan dikte edilmeyen, Sri Lanka'da herkesin kabul edebileceği ve Budizm ruhuna uygun, yerli bir çözüm gerektiğini ekledi.

Savaşın bittiğini fakat barışın henüz inşa edilmediğini Rajapaksa da bu konuşmasında ima etmiş olmakla birlikte, Sri Lanka örneği 21. yüzyılda devletin bir savaşta isyancı grubu tamamiyle mağlup ettiği ilk örnek olma özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla savaş ve askerî zafer bu tür sorunlarla karşılaşan ülkeler açısından bir çatışma çözümü seçeneği olarak konuşulmaya başlandı. Bu açıdan 2009'da LTTE'ye karşı zafer ilan edilmesi sadece Sri Lanka'da değil tüm dünyada ve özellikle bu tür sorunlar yaşayan ülkelerde büyük bir yankı uyandırdı. Sri Lanka hükümetinin, bu alternatif çatışma çözümünü savunmak adına uluslararası konferanslar düzenleyip deneyimlerini aktarması da bu sonucun ortaya çıkmasında etkili oldu.

1983'ten bu yana PKK ile düşük yoğunluklu bir savaş yürüten ve Kürt Meselesi'nin çözümüne dair alternatif çatışma çözümü girişimlerinin başarısız olduğu Türkiye'de Sri Lanka'daki askerî zafer alternatifinin devlet, toplum ve siyasi elitler açısından bir yankı uyandırdığı, siyasal tartışma konularında açıkça ortaya çıkmıştır. Nitekim Rajapaksa zafer ilanından sonra dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü arayarak duruma ilgili bilgi vermiş, Gül ise Sri Lanka'da yaşanan gelişmelere ilişkin "memnuniyetlerini ifade etmiştir."⁴ Yine 2012'de Sri Lanka, Türkiye'ye ilk defa büyükelçi atamış ve Sri Lanka'nın ilk büyükelçisi Bharthi Wijeratne dönemin Cumhurbaşkanı Gül'le görüşmesinde "eline silah alan kanlı bir örgütle ancak anlayacağı dilde konuşulabileceğini" ve "Türkiye'nin Sri Lanka'dan öğreneceği çok şey olduğunu" ifade etmiştir.⁵

Bugün dahi Sri Lanka modeli, Türkiye'deki siyasal dilde PKK ile mücadele ve Kürt sorununun çözümünde askerî çözüm ve şahin politikaları ima eden bir kısa yol olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Bu modelin devletin ve askerî kesimin üst kademelerinin zihinlerinde bir alternatif çözüm modeli olarak tutulduğu, bu modelin siyasal konjonktüre bağlı olarak zaman

1 Eelam, Tamil dilinde vatan, yurt anlamına gelmektedir.

2 "Sri Lanka declares end to war with Tamil Tigers", *The Guardian*, 19.05.2009, erişim 03.09.2020. <https://www.theguardian.com/world/2009/may/18/tamil-tigers-killed-sri-lanka>

3 Nira Wickramasinghe, "After The War, A New Patriotism in Sri Lanka" *The Journal of Asian Studies*, 68/4, 2009, s. 1046.

4 "Gül, Sri Lanka Cumhurbaşkanı ile görüştü" *Cumhuriyet*, 19.05.2009, erişim 03.09.2020. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/gul-sri-lanka-cumhurbaskani-ile-gorustu-62604>

5 Mahmut Hamsici, "Barışa Giden Yol: Sri Lanka modeli - Barış mı, savaş mı?" BBC Türkçe, 07.01.2013, erişim 03.09.2020 https://www.bbc.com/turkce/cep/haberler/2013/01/130107_peace_sri_lanka.shtml

zaman dile getirilmesinden anlaşıyor.⁶

Tüm bunlara rağmen Sri Lanka'nın 1948'de bağımsızlığına kavuşmasından sonra Sinhal çoğunluk ve Tamil azınlık arasında yaşanan sorun ve bu sorunun 1983'te LTTE ve Sri Lanka devleti arasında silahlı bir çatışmaya dönüşünün tarihsel arka planıyla 2009'dan sonraki savaş sonrası barış inşasına dair sorunlar, Türkiye'de Kürt sorunu açısından kapsamlı bir inceleme konusu olmamıştır. 2009'daki askerî zafer Güneydoğu Asya'daki bu ada ülkesinde sürece ilişkin olarak "tarihin sonu" muamelesi görmüş ve yaşanan uzun dönemli çatışma süreci bir bakıma bu âna hapsedilmiştir.

Bu çalışmanın amacı Sri Lanka'da yaşanan çatışmanın kapsamlı bir resmini çizerek sorunun kaynağına ilişkin tarihsel süreci gözler önüne sermek, temel çatışma konularını ele almak, çatışmanın ana aktörlerini tanıtmak, askerî zafer sonrası barış inşası sorunlarının Sri Lanka örneğinde bize neler öğretebileceğine bakmak ve Sri Lanka örneğinin çatışma çözümü ve barış inşası çalışmaları açısından sonuçlarını değerlendirmektir. Ayrıca Türkiye'de Kürt sorunu ve PKK ile çatışma açısından çıkarılabilecek dersleri tartışmak hedefleniyor.

Çatışma dinamiğinin önemli bir parçası tarihsel hafızadır. Sri Lanka'da Tamil Sorunu'nu bu sebeple çatışma teorisine ait dinamik yaklaşım açısından değerlendirmek açıklayıcı olacaktır. Dinamik yaklaşıma göre çatışma olgusu olaylar zinciri olarak ortaya çıkar. Karşılıklı davranışlar çatışmanın seyrini belirlerken çatışmada aktörlerden çok çatışma olgusunun kendisi ve çatışmanın seyri üzerinde durulur.⁷ Çatışma bir tercihten çok tarafların kendilerini içinde buldukları bir olgudur.⁸ Çatışmanın dinamik yönüne vurgu yapan Johan Galtung'a göre çatışmanın üç temel unsuru vardır. Bu unsurlar çatışma veya uyumsuzluğun kendisi, tarafların birbirlerine karşı davranışları ve algılarıdır. Çatışma, bu üç unsurun karşılıklı etkileşimiyle ya yumuşamaya ya da tırmanmaya evrilir. Bu çalışmada Sri Lanka örneği yöntem olarak çatışmanın bu dinamik yönü ve çatışma üçgeni çerçevesinde ele alınacaktır.

Altı ana başlık altındaki bu çalışmanın ilk kısmında Sri Lanka'nın temel siyasal, toplumsal, coğrafi ve ekonomik özellikleri incelenecektir. İkinci kısımda Sri Lanka'da Tamil Sorunu'na yol açan tarihsel arka plan ile temel çatışma konuları ve nedenleri tartışılacaktır. Üçüncü kısımda soruna taraf temel aktörler tanıtılacak ve daha sonra soruna ilişkin uluslararası aktörlerin tutumları ve bu tutumların süreç içindeki değişimi ile bu değişimin sebepleri anlatılacaktır. Dördüncü kısımda ise Sri Lanka devleti ile LTTE arasında yaşanan düşük yoğunluklu savaşın bir analizi ile savaş süresince yaşanan yoğun çatışma, ateşkes, müzakere anları gibi kırılma

6 Örneğin bu dil, "Kandil'e 'Sri Lanka' modeli operasyonu" gibi haber başlıklarında açıkça gözlemlenebilmektedir. "Son dakika: Kandil'e 'Sri Lanka' modeli operasyonu" Gazete Vatan, 22.08.2017, erişim 03.09.2020. <http://www.gazetevatan.com/kandil-e-sri-lanka-modeli-operasyon-1095587-gundem/>) Türk Silahlı Kuvvetleri'nin farklı zamanlarındaki operasyonlarında yine benzer haber başlıkları kullanılmaktadır. Örneğin "PKK ile mücadelede Sri Lanka modeli" Timetürk 22.08.2017, erişim 03.09.2020. <https://www.timeturk.com/pkk-ile-mucadelede-sri-lanka-modeli/haber-706491>

7 Havva Kök Arslan ve Fırat Çapan, "Çatışma Çözümüne Temel Yaklaşımlar", *Teoride ve Pratikte Çatışma Yönetimi*, der. Nezir Akyeşilmen, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2013, s. 49.

8 Peter Wallensteen, *Understanding Conflict Resolution*, Londra, Sage, 2007, s. 32.

noktaları ele alınacaktır. Beşinci kısımda temel olarak Sri Lanka'nın Tamil Sorunu ve LTTE ile savaşında barış ve uzlaşma girişimleri, bu girişimlerin kapsamı, hangi konuları ve aktörleri içerdiği ve başarısızlığa uğrama sebepleri incelenecektir. Sonuç kısmında ise Sri Lanka örneğinin bize çatışma çözümü ve barış inşası adına neler öğrettiği, özellikle askerî zaferin bir çatışma çözümü alternatifi olarak kalıcı bir barış sağlayıp sağlamayacağı tartışılacak ve genel olarak dünyadaki benzer çatışmalar ile spesifik olarak Türkiye'nin Kürt meselesi açısından bize neler öğretebileceği ele alınacaktır.

1

Sri Lanka-Gözyaşı Damlası: Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Yapı

Resmî ismi Sri Lanka Sosyalist Halk Cumhuriyeti olan bu ülke, Hindistan'ın en güney ucunda bir gözyaşı damlası biçiminde uzanır ve bu yüzden "Hindistan'ın gözyaşı damlası" olarak tanımlanır. Hint Okyanusu'nda ticaret gemilerinin güzergâhında yer alması sebebiyle kültürel etkileşimin yoğun olduğu ve dolayısıyla tarih boyunca farklı din, dil ve kültürlerin yerleştiği bir ada ülkesi olagelmıştır. 1978'den önce Arap tacirlerince Seylon ve Serendip olarak isimlendirilen ülke 1978'den sonra anayasal bir değişiklikle "kutsal ada" anlamına gelen Sri Lanka ismini almıştır.¹ ABD Merkezî Haber Alma Teşkilatı (*Central Intelligence Agency* - CIA) verilerinde Sri Lanka nüfusu 2020 itibarıyla 22 milyon 889 bindir ve nüfusun %74,9'u Sinhal, %11,2'si Sri Lankalı Tamil, %9,2'si Sri Lankalı Moor, %4,2'si Hindistanlı Tamil, %0,5'i ise kolonyalistlerin ve yerli halkın torunları olan ve Hristiyan dinine mensup Burgher'lerden oluşmaktadır.

Harita 1: Sri Lanka Haritası

Kaynak: Google Map

1 Budist Sinhal çoğunluğa göre ada Buda tarafından kendilerine bahşedilmiştir. Bu isim değişikliği Tamiller gibi azınlık grupları daha da yabancılaştırmıştır.

Harita 2: Sri Lanka İdari Haritası

Kaynak: <https://www.mapsland.com/asia/sri-lanka/large-political-and-administrative-map-of-sri-lanka-with-roads-cities-and-airports>, erişim 03.11.2020.

Sri Lanka'da üç ayrı etnik grup olan Sihaller, Tamiller ve Müslümanlar nüfusun %99'unu oluşturmaktadırlar.² Sri Lankalı Moor'lar kendilerini adaya 8. yüzyılda gelen Arap tacirlerin torunları olarak görürler. Moor, adadilleri Tamilce olan Sri Lankalı Müslümanlara verilen isimdir. Hindistanlı Tamiller, Hindistan'ın güneyinde Tamil Nadu eyaletinde yaşayan Tamillerin torunlarıdır. Bunlar 19. yüzyılda İngiliz yönetimi altında çay ve kahve plantasyonlarında çalıştırılmak üzere getirilmiştir. 1950'de kabul edilen Sri Lanka bayrağı bu çeşitliliğe vurgu yapan semboller içermektedir (Bkz. Şekil 1). Elinde kılıç tutan arslan, Sinhalleri temsil ederken turuncu hat Tamilleri, yeşil hat ise Müslümanları temsil etmektedir.

Sinhal nüfus adanın merkezinden güney ve batı bölgelerine doğru yoğunluk oluştururken Sri Lankalı Tamiller daha çok adanın doğusu ile kuzeyinde, özellikle Jaffna bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Müslümanlar ve Hindistanlı Tamiller ülkede dağınık bir biçimde yerleşmişlerdir. Sinhal nüfusun çoğu Budizme, Sri Lankalı ve Hintli Tamiller Hinduizme bağlıdır. Hristiyanlık ülke nüfusunun yüzde 7'si tarafından benimsenir ve bu nüfusun içinde Tamil, Sinhal ve diğer etnik gruplardan insanlar vardır.

Sri Lanka dünya ülkelerinin gelişmişlik düzeylerini gösteren "İnsani Gelişmişlik Endeksi"nde (*Human Development Index* - HDI) 189 ülke arasında Arnavutluk ve Gürcistan'ın ardından 71. sırada yer almıştır. Ülkelerin düşük, orta, yüksek ve çok yüksek gelişmiş olarak dört kategoride sıralandığı endekste Sri Lanka "yüksek gelişmiş ülke" kategorisinde yer almıştır.³ Sri Lanka'nın komşuları Hindistan, Çin, Pakistan gibi ülkelere nazaran insani gelişmişlik bakımından bölgesel olarak oldukça ileri bir düzeyde olduğu söylenebilir.

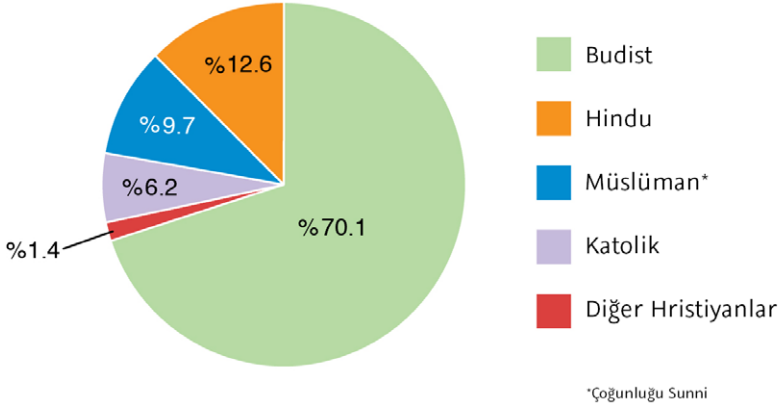
1950'de kabul edilen Sri Lanka bayrağı bu çeşitliliğe vurgu yapan semboller içermektedir. Elinde kılıç tutan arslan, Sinhalleri temsil ederken turuncu hat Tamilleri, yeşil hat ise Müslümanları temsil etmektedir.

Şekil 1: Sri Lanka Bayrağı

2 Gerald Hubert Peiris, "Sri Lanka" erişim 09.09.2020. <https://www.britannica.com/place/Sri-Lanka>

3 "Human Development Reports" Human Development Indicators, United Nation Development Program (UNDP), erişim 09.09.2020. <http://hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking>

Şekil 2: Sri Lanka'da dinî grupların toplam nüfus içerisindeki payı

Kaynak: <https://cdn.britannica.com/98/184998-050-562D528D/World-Data-religious-affiliation-pie-chart-Sri-Lanka.jpg> erişim 15.10.2020

Dünya Bankası 2019 verilerine göre ülkede kişi başına düşen milli gelir 3.853 dolardır. Bu bakımdan Sri Lanka orta alt gelir seviyesi ülke kategorisinde yer almaktadır. Sri Lanka'da iç savaşın bittiği tarih olan 2009'dan 2019'a kadar ortalama büyüme oranı %5,3 olmuş, 2019'da ise son 18 yılın en düşük seviyesi olan %2,3'lük bir büyüme gerçekleşmiştir.⁴

Sri Lanka bir dönem İngiliz sömürgesi olmasının da etkisiyle uzun bir süre Westminster kabine sistemiyle yönetilmiş ve demokratik temsil sistemi 1948'den 1978'e kadar çoğunlukçu sistemle devam etmiştir.⁵ 1978 yılında ise bir anayasal değişiklikle Fransız modeli yarı başkanlık sistemine geçilmiş ve Westminster çoğunlukçu seçim sistemi yerine nispi seçim sistemi benimsenmiştir.⁶ Siyasal sistem Sinhaller, Tamiller ve Müslümanlar, Hristiyanlar arasında ayrılıklar ve çekişmelerle şekillenmiştir. Bu siyasal sistem değişikliklerinin ülkedeki etnik gerilim üzerinde etkileri olduğu gibi bu değişikliklerin çoğunlukla bu gerilimlerden kaynaklandığı da söylenebilir.

Ülkede 1931 yılında İngiliz egemenliği altında seçme ve seçilme hakkı tanınmış, siyasal partiler oluşmaya başlamıştır. 1948'de bağımsızlığın ilanından bu yana ise iki siyasal partinin rekabeti ve dönüşümlü iktidarlarına sahne olmuştur. Muhafazakâr eğilimli merkez sağ "Birleşik Ulusal Parti" (*United National Party* - UNP) ve milliyetçi sol eğilimli Sri Lanka Özgürlük Partisi (*Sri Lanka Freedom Party* - SLFP) ülkenin iki partili siyasal sisteminin ana aktörleri olagelmışler ve genellikle küçük partilerle koalisyonlar kurarak hükümet kurmuşlardır. Tamil Kongresi (*Tamil Congress* - TC) ve Federal Parti (*Federal Party* - FP) yine bu dönemlerde kurulmuş ve 1972'de bu iki parti

4 "The World Bank in Sri Lanka: "Overview" erişim 09.09.2020. <https://www.worldbank.org/en/country/srilanka/overview>. Bu daralma Dünya Bankası'na göre büyük oranda 2019'da IŞİD'in Sri Lanka'nın başkenti Kolombo'da üç kilise ve otele düzenlediği ve yaklaşık 300 kişinin yaşamına mal olan saldırılardan kaynaklanmıştır.

5 Ranjanee De Alwis, "Federalism or devolution of power? Sri Lanka's perspectives" *Asia Pac Policy Stud.* 7/1, 2019, s. 128.

6 Kristine Höglund ve Anton Piyarathne, "Paying the Price for Patronage: Electoral Violence in Sri Lanka" *Commonwealth & Comparative Politics* 47/3, 2009, s. 289.

bir araya gelip Birleşik Tamil Özgürlük Cephesi'ni (*Tamil United Liberation Front* - TULF) kurarak Tamilleri siyasal alanda temsil etmişlerdir.⁷ Tamillerin yoğunluklu olarak yaşadığı yerlerde TULF birçok seçimde seçmenlerden büyük oranda destek almıştır.

Economist dergisinin 167 ülkeyi seçim süreçleri, çoğulculuk, sivil haklar ve hükümet işleyişi gibi kriterlere göre sıraladığı “Demokrasi Endeksi”nde Sri Lanka 69. sırada, “kusurlu demokrasi” kategorisinde yer almıştır. Aynı endeksin 2009 ve 2010 verilerinde 57. sırada yer alan Sri Lanka'nın iç savaşın bitiminden sonra demokrasi kriterlerinde gözle görülür bir gerileme yaşadığı görülmektedir.⁸

Parlamento seçimleri her dört senede bir yapılırken başkanlık seçimleri her beş senede bir yapılmaktadır. 2019'da yapılan başkanlık seçimlerini, 2009'da savunma bakanı olarak askerî zaferin baş aktörlerinden olan, aynı zamanda dönemin başkanı Mahinda Rajapaksa'nın küçük kardeşi Gotabaya Rajapaksa, oyların %52'sini alarak kazanmıştır. Yine 2020 yılı Ağustos ayında yapılan parlamento seçimlerini, daha önce iki defa başkanlık yapmışken bir önceki 2015 başkanlık seçimlerini kaybeden Mahinda Rajapaksa'nın liderliğindeki ve SLFP'nin ana aktör olduğu sol ve Sinhal milliyetçi ittifakı -Sri Lanka Halk Özgürlük İttifakı (*Sri Lanka People's Freedom Alliance* - SLPFA)-ezici bir şekilde kazanarak toplam 225 üyeli parlamentoda 145 vekil elde etmiştir.⁹ Böylelikle 2009 yılında savaşı kazanan lider ekip 2015 yılında kaybettikleri siyasal egemenliklerini 2019 ve 2020'da tekrar elde ederek Sinhal Budist çoğunluğun politik hegemonyasını teyit etmişlerdir. Tamil Ulusal Birliği (*Tamil National Alliances* - TUB) bir önceki seçimde %4,62 oy ve 16 sandalye almışken üçüncü parti olduğu 2020 seçimlerinde ancak %2,82 oy ve 10 sandalye elde edebilmiştir. Ancak Rajapaksa'nın çoğunluğu elde edemediği yerler büyük oranda Tamillerin yaşadığı kuzey Sri Lanka bölgeleri olmuştur.

7 Robert N. Kearney, “The Political Party System in Sri Lanka” *Political Science Quarterly*, 98/1, 1983, s. 22.

8 “EIU Democracy Index 2019 - World Democracy Report”. Erişim 09.09.2020 www.eiu.com. Türkiye ilgili sene içinde 110. sırada yer almıştır.

9 SLFPA toplam oyların %59'unu elde etmiştir. Partinin 145 olan sandalye sayısı anayasa değişikliği için gerekli olan 150 oya dışarıdan destekle kolayca ulaşabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Arun Janardhanan, “Explained: ‘What the massive election victory for Rajapaksa means for Sri Lanka’” *The Indian Express*. Erişim 19.09.2020. <https://indianexpress.com/article/explained/sri-lanka-parliamentary-election-results-mahinda-rajapaksa-6543889/> , Maria Abi-Habib, “Sri Lanka Election Hands Rajapaksa Family a Bigger Slice of Control” *New York Times* erişim 19.09.2020. <https://www.nytimes.com/2020/08/06/world/asia/sri-lanka-elections-rajapaksa.html?auth=login-google>.

2

Çatışmanın Tarihsel Arka Planı ve Temel Çatışma Alanları

Kolonyal Miras

Sri Lanka adası Hollanda ve Portekizlilerin gelişinden önceki kolonyal döneme kadar farklı bölgelerde farklı prensliklerle idare edilen bir yapıya sahiptir. Kuzey ve doğu bölgelerini Tamil bir prenslik yönetirken orta ve güney bölgeleri Kotte ve Kandy isminde iki ayrı Sinhal prenslikçe yönetilegelmiştir.¹ Tamiller, adaya 2.500 yıl önce Hindistan'ın güneyinden yerleşmişlerdir. Tamiller adadaki Moor'larla (Müslümanlar) birlikte Dravidyan dil ailesine mensup Tamilceyi konuşmaktadırlar ve Müslüman Moor'lar dışındaki Tamiller çoğunlukla Hindu dinine mensupturlar. Sinhaller ise Hindistan'ın kuzeyinden adaya 2.000 yıl önce yerleşmişlerdir ve Hint Aryan dil ailesine ait Sinhalceyi konuşmaktadırlar.²

1505'ten itibaren Portekizliler, 1658'den itibaren ise Hollandalılar adayı kolonileştirirken Tamil ve Sinhal prensliklerini ayrı ayrı yönetmişlerdir. Adanın merkezinde bulunan Kandyan Sinhal Krallığı'nın bu iki güç tarafından kolonileştirilemediğini de not etmek gerekiyor. 1796'da adayı ele geçiren İngilizler de 1815'e kadar söz konusu krallığı işgal edememiştir. Bu bölgeyi de ele geçirdikten sonra İngilizler 1833'te yönetimde kolaylık adına prenslikleri ilga ederek adayı Seylon diye isimlendirmiş ve tek bir idari birim ve üniter yapıya dönüştürmüşlerdir.³ İngilizler yine 20. yüzyıl başlarında Güney Hindistan'dan bir milyona yakın Tamil'i Sri Lanka'nın merkez bölgele-
rindeki çay ve kahve plantasyonlarında çalıştırmak üzere adaya getirmiştir. Hindistanlı Tamiller sonraki yıllarda Sri Lanka ve Hindistan arasında bir soruna dönüşmüş ve Sri Lanka bu nüfusa vatandaşlık vermeyerek onları Hindistan'a geri gönderme çabasına girmiştir.⁴

İngiliz yönetimine karşı meydan okumalar ve bağımsızlıkçı hareketler bu dönemde özellikle Budizmin canlanması ve Sinhal milliyetçiliği çerçevesinde ortaya çıkmıştır. İngilizlerin özellikle elit Moor'lar ve Tamillere -misyoner faaliyetlerinin de katkısıyla İngilizceyi daha iyi konuşmalarından dolayı- yönetim kademelerinde görev vermesi⁵ ve bu kesimlerin İngilizlerle işbirliği yapıp ticaret imtiyazları elde ederek zenginleşmesi, Sinhal elitler liderliğinde 1915'te adadaki Müslüman Moor'lara karşı şiddet içeren bir isyana sebebiyet vermiştir. Bu yüzden adadaki Sinhallerin, bu dönemdeki İngilizlerle ilişkileri bakımından marjinalleştirildiği söylenebilir.

Bağımsızlığa doğru giderken devlet kadrolarında azınlık durumundaki grupların temsil oranları oldukça yüksektir. Sinhaller bu sebeple Tamilleri kolonyal siyasetin haksız biçimde beslediği bir grup olarak görmüşlerdir.⁶

1 Deirdre McConnell, "The Tamil People's Right to Self-Determination," *Cambridge Review of International Affairs*, 21/1, 2008, s. 60.

2 Robert C. Oberst, "Federalism and Ethnic Conflict in Sri Lanka," *Publius*, 18/3, 1988, s. 176.

3 Birçok kaynakta görülen ve İngilizlerin adayı böl ve yönet politikasının bir parçası olarak Tamil ve Sinhal çatışması yarattığı iddiasının tam tersine; İngilizler, adanın farklı gruplarını tek bir idari birim altında birleştirmeye çalışmıştır. Bu, genel bir yerel çatışmayı yabancı bir unsura atfetme eğiliminin parçasıdır. Örneğin bu iddia şu çalışmada öne sürülmüştür. Josh Linden, "After the Tigers: Moving Beyond the Legacy of Violence in Sri Lanka," *Michigan Journal of Public Affairs*, 6, Bahar 2009, s. 3.

4 Plantasyonlarda çalıştırılmak üzere getirilen Hindistanlı Tamiller Sinhaller kadar Sri Lanka Tamilleri tarafından da yabancı olarak görülmektedir. Patrick Peebles, *The History of Sri Lanka*, Westport: Greenwood Press, 2006, s. 77.

5 Linden, "After the Tigers", s. 4.

6 Oberst, "Federalism and Ethnic Conflict", s. 181.

7 Linden, "After the Tigers", s. 4.

Anti-kolonyal Budist canlanış sadece İngilizlere karşı koymamış adadaki tüm ‘yabancı’ unsurları hedef almıştır.⁸ Adadaki Sinhallerin J. S. Tabiah’ın deyimiyle “azınlık kompleksi içindeki bir çoğunluk”⁹ mantalitesine sahip olması, ülkenin hemen kuzeyinde, Hindistan’da 60 milyonluk bir Tamil nüfusun yaşıyor olmasının yarattığı işgal ve sarmalanma korkusuyla bu kolonyal tarihsel sürecin doğrudan bir sonucudur.

1931 ve 1936’da ilk seçimler yapılarak demokratik siyasete ilk adımlar atılır. “Devlet Konseyi” adı altında bir yapı oluşturan İngilizler bazı yetkileri seçimle başa gelecek bu konseye devredeceklerdir. Adaylar parti etiketleri altında seçime girmekten çok, yerel ve etnik eksende seçmenlerden oy istemişlerdir.¹⁰ 1936 seçimlerinde anayasayla tesis edilen yedi “bakanlık kurulunu” da Sinhala adaylar elde etmiştir.”

1931 ve sonrasında yapılan seçimler demokratik bir gelenek oluşturarak bağımsızlığa kademeli bir geçişi sağlamıştır. Ama topluluklara dayalı temsil sisteminden çok çoğunluk sistemine dayalı sistem, bağımsızlık sonrası azınlık gruplarının haklarını göz ardı eden yöneticilerin siyasete egemen olmasına yol açmıştır. Sri Lanka’nın bu çoğunlukçu siyasi kültürü daha sonraki anayasal değişikliklere rağmen bu eksende sürerek Tamiller gibi azınlık grupların siyasi olarak yabancılaşmasına sebep olmuştur. Sri Lanka örneği Robert Kearney’in deyişiyle “derin etnik bölünmelerin olduğu toplumda katılımcı demokratik siyasal sistemi korumanın zorluğuna dair dramatik bir örnektir.”¹²

Bağımsızlık Sonrası Devlet İnşası

Bağımsızlığın 1948 ile 1956 yılları arası dönemi, yönetim biçimi olarak kolonyal dönemin bir devamı olmuş, İngilizcenin resmî dil olarak kullanımına devam edilmiş ve parlamentoda Batı eğitimi almış elitlerin egemenliği sürmüştür. 1952’de, iktidardaki UNP’nin genel sekreteri olan S.W.R.D. Bandaranaike görevinden ayrılarak ekonomide

Bağımsızlık sonrası devletin kurumsal yapısı, seçim sisteminin çoğunlukçu yapısının da etkisiyle Budist Sinhala çoğunluğun kültürel öğelerini diğer grupların aleyhine genişletecek şekilde biçimlenmiştir

- 8 Kumar Rupesinghe, “Ethnic Conflicts in South Asia: The Case of Sri Lanka and the Indian Peace-Keeping Force (IPKF)”, *Journal of Peace Research*, 25/4, Aralık 1998, s. 342.
- 9 S. J. Tambiah, *Sri Lanka: Ethnic Fratricide and the Dismantling of Democracy*, Chicago, University of Chicago Press, 1986, s. 92.
- 10 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 83.
- 11 Jayantha Perera, “Political Development and Ethnic Conflict in Sri Lanka”, *Journal of Refugee Studies*, 5/2, 1992, s. 138.
- 12 Robert N. Kearney, “Ethnic Conflict And The Tamil Separatist Movement in Sri Lanka”, *Asian Survey*, 25/9, 1985, s. 898.

müdahaleci ve Budizme dayalı Sinhal milliyetçiliğini savunan Sri Lanka Özgürlük Partisi'ni (SLFP) kurmuştur.¹³ Bu dönemin siyasi yapısı, Sinhallerin kolonyal dönemde yaşadıklarına inandıkları mağduriyetleri giderme ve Tamillerin bu dönemde kurumlardaki temsil oranını azaltma çabalarıyla şekillenmiştir. Bandaranaike, 1956 seçimlerine girerken Buda'nın doğumunun 2500. yıldönümünü de fırsat bilerek Sinhalcenin tek resmî dil yapılması ve Sinhallerin mağduriyetlerini giderme söylemi üzerinden siyaset yürütmüş ve bu popülist söylem, partiye büyük bir seçim zaferi getirmiştir. Parti özellikle kendilerine bağımsızlık sonrası ikinci sınıf muamelesi yapıldığını düşünen Budist rahipler, öğretmenler, küçük girişimciler, doktorlar ve alt seviye memurları harekete geçirerek onların desteğini almıştır. Bağımsızlık sonrası devletin kurumsal yapısı, seçim sisteminin çoğunlukçu yapısının da etkisiyle Budist Sinhal çoğunluğun kültürel öğelerini diğer grupların aleyhine genişletecek şekilde biçimlenmiştir. 1956'da hayata geçirilen "Sadece Sinhalce" yasası ise bu yönde atılan en önemli adımdır.

"Sadece Sinhalce" Yasası (1956)

Sinhalceyi resmî dil olarak belirleyen ve devlet kurumlarında çalışan tüm memurlara Sinhalce bilme zorunluluğu getiren "Sadece Sinhalce" yasası, o güne kadar İngilizcenin ortak dil olarak kullanıldığı ülkede anadilleri Tamilce olan kesimleri devlet kadrolarına girme konusunda oldukça dezavantajlı duruma düşürmüştür. Yasaya göre 1960'a kadar İngilizce ve Tamilce kullanılmaya devam edilecek ancak bu yıldan sonra tüm devlet kadroları Sinhalce kullanmak zorunda olacaktır.¹⁴ Nitekim 1953'teki verilere göre ülkede hem Sinhal hem de Tamil dillerini konuşabilenlerin oranı sadece %10'dur.¹⁵ Bu yasayla devlet memurluğunda 1956-1970 arasında Tamil istihdam oranı %60'tan %10'a, polis ve askerî kadrolardaki istihdam oranı ise %40'tan %1'e düşmüştür.¹⁶ Yasayla mahkemeler, devlet daireleri, dilekçeler, beyannameler, vergi işleri gibi tüm idari işlemlerde Sinhal dilinin kullanımı zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum Tamillere devlet kadrolarına girmekte dezavantaj olarak yansımının yanı sıra devletin resmî belgelerinin Sinhalce olmaya başlamasıyla çoğu bu dili konuşamayan ve okuyamayan Tamiller kendi topraklarında yabancı haline gelmiştir.¹⁷

Tamiller bu dil yasasıyla eğitim, ekonomi ve kültür alanlarında avantajlarını kaybetmişlerdir.¹⁸ Bu yasaya karşı Tamillerin düzenlediği sivil itaatsizlik eylemleri ve protestolar kendilerine karşı bir şiddet dalgasına dönüşmüş ve Sinhal çoğunluğun yaşadığı yerlerde Tamillerin mahalleleri ve işyerleri saldırıya uğramış, 1956-1959 yılları arasında 500 Tamil hayatını kaybetmiştir. Yine 40 bine yakın Tamil, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır.¹⁹

Tamillerin Talepleri ve Siyasi Uzlaşma Girişimleri

Sri Lanka bağımsızlığa giderken Tamil siyasetçiler topluluk temsiline dayalı, Tamil ve Sinhallerin yarı yarıya temsil edildiği bir parlamento talep etmişlerdir. Bunun yerine çoğunlukçu ve seçim

13 Jayantha Perera, "Political Development", s. 139. S.W.R.D. Bandaranaike Hristiyan olmasına rağmen siyasi amaçlarla daha sonradan Budizme geçmiş ve Sinhalceyi öğrenmiştir.

14 Oberst, "Federalism and Ethnic Conflict", s. 182.

15 Robert N Kearney, "Language and the Rise of Tamil Separatism in Sri Lanka." *Asian Survey*, 18/5, 1978, s. 523.

16 W. Alejandro Sanchez Nieto, "A War of Attrition: Sri Lanka and the Tamil Tigers," *Small Wars & Insurgencies*, 19/4, 2008, s. 577.

17 Kearney, "Language and the Rise", s. 528.

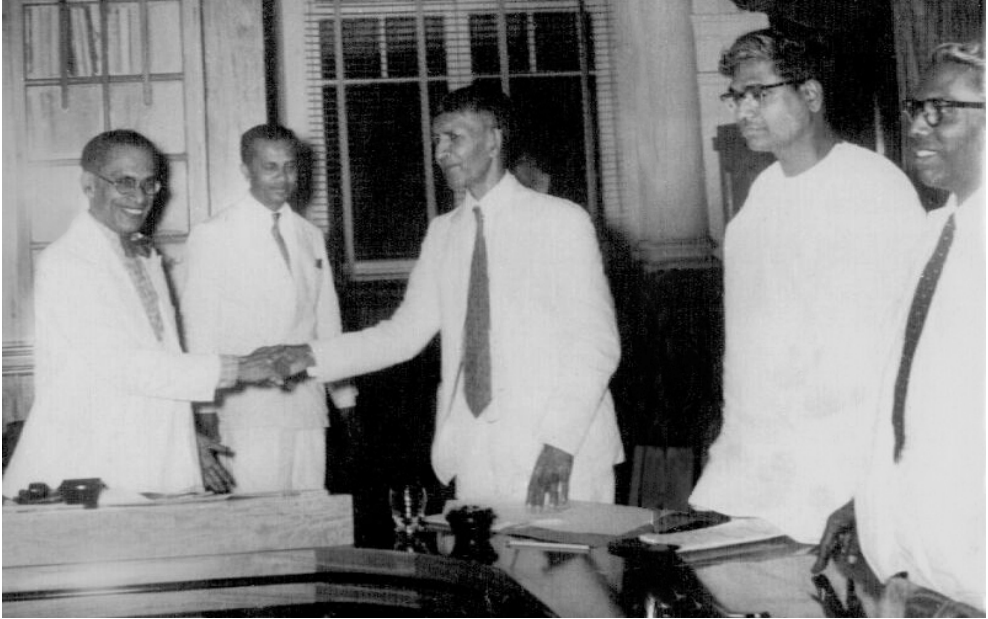
18 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 110.

19 Recorded figures of Arrests, Killings, The Disappearances Rapes, Displacements and Injuries to Tamils in North East, Colombo and other Regions, (1954-2004)" Tamil Centre For Human Rights, erişim 17.10.2020. https://web.archive.org/web/20191010101613/http://www.tchr.net/50_year_arrest_kill.htm

bölgeleri temelli seçim sisteminin kabul edilmesi Sinhal çoğunluğun siyaseti domine etmesiyle sonuçlanmıştır. Özellikle 1948'de Hint Tamiillerinin vatandaşlık ve dolayısıyla oy kullanma haklarından mahrum bırakılması söz konusu Sinhal dominasyonunu pekiştirmiştir.

1956'da Tamiillerin siyasi partisi Federal Parti (FP) dönemin başbakanına federal bir anayasa, Sinhal ve Tamil dillerinin eşit statüde kabul edilmesi, Hint Tamiillerini vatandaşlık haklarından mahrum eden vatandaşlık yasasının yürürlükten kaldırılması ve Tamil yurduna Sinhallerin yerleştirilmesiyle bölgenin kolonileştirilmesine son verilmesi başlıkları altında taleplerini iletir.²⁰ Federatif çözüm daha sonra partinin seçim manifestosunda da yer alır ve parti 1956'da Tamiillerden büyük oranda destek alır.

Fotoğraf 1: SLFP lideri Solomon Bandaranaike (solda) ve FP lideri S.J.V. Chelvanayakam (1957)

Kaynak: <https://www.tamilguardian.com/content/remembering-bandaranaike-chelvanayakam-pact-1957%-C2%A0erişim-03.11.2020>

Seçim sonrası Federal Parti lideri Chelvanayakam ile Sri Lanka başbakanı arasında imzalanan "Chelvanayakam-Bandaranaike Paktı"na göre bölgesel meclisler kurulacak ve bu meclislerin toprak ve ekonomiye dair yetkileri olacaktır. Bunun yanında anlaşmaya göre kuzey ve doğu bölgelerinde Tamiilenin resmî dil olarak kullanılması öngörülür. Bu talepler daha önceki federal sistem taleplerinden siyasi olarak daha hafif olsa da sert muhalefet yüzünden uygulanamaz.²¹ 1965'te ise yine UNP lideri ve dönemin başbakanı Dudley Senanayake ile yine Federal Parti lideri Chelvanayakam arasında 1956 yılındaki anlaşmanın revize edilmiş bir hali olan "Dudley Senanayake-Chelvanayakam Paktı" imzalanır. Anlaşma Tamil dilinin kullanımı ve bölgesel mec-

²⁰ McConnell, "The Tamil People's Right", s. 64.

²¹ Perera, "Political Development", s. 140.

lislere ilişkin düzenlemeler içerir. Ayrıca anlaşmaya göre FP lideri Chelvanayakam'ın yerel yönetimler bakanı olması öngörüldü. Bu pakt kamuoyunda duyulur duyulmaz SLFP ve Budist rahiplerin sert tepkisiyle karşılaşınca uygulanamaz ve Federal Parti 1968 yılında kabineden çekilir.²²

Eğitim Yasası, Budizm ve Seylon'dan Sri Lanka'ya

1970'te seçilen ve SLFP'nin ana müttefik olduğu iktidardaki sol ittifak partisi Birleşik Cephe (*United Front*- UF) 1971'de bir eğitim yasasıyla Tamillerin üniversiteye girişte daha yüksek puan almak zorunda olacakları bir eğitimde standartlaştırma yasası kabul ederek Tamillerin eğitim yoluyla yükselme imkânlarını kısıtlar. Bu düzenleme kotasız bir eğitim sisteminde "Tamillerin orantısız bir biçimde Sinhaller karşısında avantajlı oldukları" biçiminde savunulur.²³ Bu düzenleme sonucu, Tamillerin İngilizceyi daha iyi bilmelerinden kaynaklı üniversite başarılarının önü kesilir.

Bunun yanında 1972'de yeni bir anayasa hazırlanır ve metne, Sri Lanka'da Budizmin en önemli mevkide olduğunu ve devletin Budizmi koruma ve güçlendirme yükümlülüğünü ifade eden madde eklenir.²⁴ Sri Lanka devletinin bağımsızlıktan bu yana sürdürdüğü seküler yapısı böylelikle Budizmin devlet dini²⁵ haline gelmesiyle ortadan kalkar. Bu tek tipleştirici kültürel devlet yapısının sonucu olarak Tamiller gibi azınlık grupları, geleceklere dair endişe ve kaygıyla birlikte devlet kurumlarına güvenlerini kaybetmeye başlarlar.²⁶ Bu gelişmelerle, DeVotta'nın deyişiyle, bağımsızlıktan bu yana liberal bir demokrasi olmakla övülen Sri Lanka etnokrasiye dönüşmüştür.²⁷ 1972 anayasasının önemli değişikliklerinden birisi de Seylon olan devletin isminin Sinhal dilinde kutsal toprak anlamına gelen Sri Lanka olarak değiştirilmesidir.²⁸ Bu yıllar aynı zamanda Tamillerin yoğunlukta olduğu bazı bölgelere Sinhallerin yerleştirilerek nüfus dengesini Sinhaller lehine değiştirme çabalarıyla da geçmiştir. Bu uygulama belirli bölgelerde başarılı olmuş ve Tamiller bu bölgelerde çoğunluk durumundan azınlık durumuna düşmüşlerdir.²⁹

Bağımsızlığın kazanıldığı 1948'den yeni anayasanın yapıldığı 1972'ye kadarki süreçte deneyimlenen "Sadece Sinhalce" yasası, Budizmin anayasada öncelikli din haline gelmesi, üniversiteye girişte Tamillere zorluk çıkarılması, devletin isminin Sri Lanka olarak değiştirilmesi, Tamillere karşı yürütülen iskân politikaları ve toplumsal şiddetin, Sri Lanka'da Tamil partilerinin ayrı bir devlet taleplerini dile getirmeye başlamalarının temel sebepleri olduğu söylenebilir. Bu yüzden 1976'da Tamillerin ana partisi Birleşik Tamil Özgürlük Cephesi (TULF) ilk defa Tamiller için ayrı bir vatan

22 McConnell, "The Tamil People's Right", s. 65.

23 Elizabeth Nissan ve R.L. Stirrat, "The Generation of Communal Identities", *Sri Lanka; History and Roots Of Conflict*, der. Jonathan Spencer, Londra, Routledge, 1990, s. 37.

24 "The Constitution of Sri Lanka - 1972" (Article 105-134) erişim 11.09.2020. [https://www.parliament.lk/files/ca/4.%20The%20Constitution%20of%20Sri%20Lanka%20-%20-%20201972%20\(Article%20105%20%E2%80%93134\)%20Chapter%20XIII.pdf](https://www.parliament.lk/files/ca/4.%20The%20Constitution%20of%20Sri%20Lanka%20-%20-%20201972%20(Article%20105%20%E2%80%93134)%20Chapter%20XIII.pdf)

25 McConnell, "The Tamil People's Right", 64.

26 Devin Finn, "The Role of International Actors in Mitigating Mass Killings: The Case of Sri Lanka, 1980-2009" erişim 12.09.2020. https://www.academia.edu/28899470/The_Role_of_International_Actors_in_Mitigating_Mass_Killings_The_Case_of_Sri_Lanka_1980_2009 6.

27 Neil Devotta, "Sinhalese Buddhist Nationalist Ideology: Implications for Politics and Conflict Resolution in Sri Lanka," *Policy Studies* 40, East-West Center, Washington, 2007, s. 19.

28 Devotta, "Sinhalese Buddhist", s. 47.

29 Örneğin Trincomalee şehrinde Tamillerin nüfus oranı 1827'de %81'ken 1963 sayımlarında %39'a düşmüş, Sinhal nüfus oranı aynı yıl yüzde 29'a, 1981'de %33'e yükselmiştir. Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 117.

isteğini ilan etmiştir.³⁰ TULF, hükümetle işbirliği çabalarının hepsinin başarısızlıkla sonuçlandığını, ancak bir Tamil devletinin Tamillerin tarihî mağduriyetlerini giderebileceğini ifade etmiştir.³¹

Dolayısıyla bu dönemi, çatışma üçgeni açısından Tamil tarafının “devlet”e karşı algılarının yukarıda sözü edilen politik “davranışlar” sebebiyle radikal bir dönüşüme uğradığı ve bu algı dönüşümünün daha sonra yerini şiddet içeren “davranışlara” bırakarak çatışma dinamiğini kanlı bir sürece tırmandırdığı bir dönem olarak görebiliriz. O güne kadar şiddetsiz protestolar biçiminde gelişen Tamillerin tepkisi 1983’ten sonra silahlı ve şiddete dayalı biçime döner.

30 Finn, “The Role of International Actors”, s. 6.

31 Kearney, “Ethnic Conflict And”, s. 905.

An aerial photograph of the Kuala Lumpur Tower, a tall telecommunications tower with a distinctive bulbous middle section, situated on a riverbank in Kuala Lumpur, Malaysia. The image is overlaid with a semi-transparent purple filter. The tower stands prominently against a backdrop of a dense urban landscape and a river. The sky is filled with soft, white clouds.

3 Çatışmanın Temel Aktörleri

Tamil politik partilerinin bağımsızlık sonrası Tamillerin haklarını korumaya dönük siyasi çabaları, Sinhal siyasetçilerin, Sinhal ve Budist çoğunluğun milliyetçi eğilimleri ve adanın sadece Sinhallere ait olduğuna dair bu milliyetçi ideolojinin hâkim olmasıyla başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Tamil Sorunu'na politik çözüm arayışları hiç bitmese de 1970'lerden sonra siyasi çözümsüzlük karşısında radikal ve silahlı hareketler Tamiller arasında görülmeye başlar.

LTTE

1972 yılında kurulduğunu ifade eden LTTE¹ 1983'e kadar çeşitli bombalama ve suikast eylemlerinde bulunmuştur. Hükümet verilerine göre bu dönemde 73 kişi bu grup tarafından öldürülmüştür. Bu suikastlardan en önemlisi 1975'te SLFP'nin Tamil kökenli Jaffna belediye başkanının, o zaman henüz 21 yaşındaki ve daha sonra LTTE'nin liderliğini üstlenecek olan Velupillai Prabhakaran tarafından öldürülmesidir.

Partinin ideologu olarak görülen A.S. Balasingham, LTTE'nin hedeflerini şöyle ifade ediyor:

Temel siyasi amacımız sınıf mücadelesi ile beraber ulusal mücadeleyi ilerletmek ya da başka bir şekilde ifade edersek asıl hedefimiz ulusal kurtuluşla beraber toplumsal yapımızın sosyalist dönüşümüdür. Tüm stratejimiz, halkımızı hem ulusal baskıdan hem de insanın insana baskısından kurtarmayı hedefleyen ve milliyetçiliği ve sosyalizmi bir araya getiren devrimci bir projedir.”²

LTTE'nin lideri Prabhakaran'ın kamera karşısına nadiren geçmesi ve çoğunlukla gizleniyor olup birçok suikast girişiminden kurtulması, kendi örgütü ve LTTE'yi destekleyenler içinde karizmatik ve yarı tanrısal bir kişi olarak görülmesini sağlamış ve 2009'da öldürülene kadar bu gücünden kaynaklanan liderliğini devam ettirmiştir.

Sri Lanka devletinin LTTE'ye karşı aşırı güç kullanımı ve Tamil sivillere yönelik şiddeti LTTE'nin Tamiller arasında daha fazla destek bulmasını ve güçlenmesini sağlamıştır. Öyle ki LTTE adanın kuzeyindeki belirli bölgelerde askerî gücünü kullanıp kendi eğitim, yargı ve vergi sistemini kurmuştur. Sınırlarında bir gümrük rejimi bile inşa ederek *de facto* bir devlet yapısı haline gelmiştir.³ Bu durum kısmen 2009'da askerî olarak yenilmesine kadar devam etmiştir.

Bununla birlikte LTTE; Tamil çocukları askerî kadrolarında kullanması, sivillere yönelik şiddet ve intihar eylemleri, insan hakları ihlalleri, Jaffna bölgesinden Müslüman Tamilleri sürmesi ve bölgedeki devlet adamlarına yönelik saldırıları sebebiyle bazı devletlerce terör örgütü olarak ilan edilmiş ve bu eylemler sonucunda yitirdiği destek, 2009'da askerî olarak yenilmelerinde en büyük etken olmuştur.⁴

1 Baştta Tamil Özgürlük Partisi (*Tamil Liberation Organization* - TLO) olarak kurulan yapı 1976 yılında ismini Tamil Eelam İçin Özgürlük Partisi (*Liberation Tigers Of Tamil Eelam* - LTTE) olarak değiştirmiştir.

2 Jerrold M. Post, *The Mind Of the Terrorist, The Psychology Of Terrorism From IRA to al Qaeda*, New York, Palgrave Macmillan, 2007, s.86.

3 Suthaharan Nadarajah & Dhananjayan Srisankarajah, "Liberation Struggle or Terrorism? The Politics of Naming the LTTE, *Third World Quarterly*, 26/1, 2005, s. 89.

4 Nieto, "A War of Attrition", s. 78.

Fotoğraf 2: LTTE lideri Velupillai Prabhakaran, LTTE militanlarıyla birlikte

Kaynak: <https://www.indiatoday.in/india/north/story/lte-tortured-and-killed-while-fighting-indians-book-109254-2012-07-13> erişim 03.11.2020.

Sri Lanka Devleti

Sri Lanka devleti, bağımsızlıktan sonra tek bir kimliğe dayalı kurumsal bir yapıya dönüşmeye başlamış ve Sinhal milli devleti olarak inşa edilmeye çalışılmıştır. Hindistan'la aynı dönemde bağımsızlığa kavuşsa da Hindistan'daki çok milletli ve demokratik anayasanın aksine Sri Lanka'da Sinhal çoğunluğu önceleyen bir devlet inşa edilmiştir.⁵

Anayasada farklı din ve kimlikten insanların haklarının korunacağı öngörülse de uygulamada devlet, dinî ve etnik azınlıkların aleyhine kurumsallaşmıştır. Devlet kadroları ve özellikle silahlı kadrolar içerisinde Tamil oranı düşürülerek devlet tek kimlikli bir yapıya dönüştürülmüştür.⁶

Seçim sistemi ise partilerin oy kazanmak adına milliyetçilik yarışına girdikleri, böylelikle azınlıkların daha da dışlandığı bir siyasal kültüre yol açmıştır. Özellikle ekonomik zorlukların yaşandığı dönemlerde partiler arası milliyetçilik yarışı ekonomik sorunları örtbas etmenin bir aracı haline gelmiştir. Siyasi partilerin çoğunluk seçmeni memnun etmeye dönük patronaj sistemi devlet kadrolarında azınlıkların daha da dışlanmasına sebebiyet vermiştir. 1972 anayasasındaki merkezileşmeyle beraber resmî dilin Sinhalce olduğu kabul edilmiş, Budizm öne çıkarılmış ve devletin anayasal ismi Seylon'dan Sinhal kültürünü vurgulayan Sri Lanka'ya dönüştürülmüştür. Çoğunlukçu demokratik bir devlet olan Sri Lanka'da güçlü kurumsal denetimlerin yokluğu, Rupesinghe'nin deyişiyle "çeşitli siyasal yapılarla 'etnik'leşen bir devlete yol açmıştır."⁷

⁵ Finn, "The Role of International Actors", s. 6.

⁶ W. Alejandro Sanchez Nieto, "A War Of Attrition: Sri Lanka and the Tamil Tigers," *Small Wars & Insurgencies*, 19/4, 2008, s. 577.

⁷ Rupesinghe, "Ethnic Conflicts", s. 338.

Sinhal Siyasal Partiler UNP/SLFP

Siyasal partiler Sri Lanka'da bağımsızlık öncesi kurulmuştur ve 1931'den bu yana düzenli bir seçim geleneğinin varlığı, siyasal partilerin kurumsallaşmasını sağlamıştır. Seçim sisteminin çoğunluk partilerini ödüllendirecek biçimde düzenlenmesi, bu partilerin patronaj sistemine dayanmasına yol açarken bu partileri oy kazanmak adına Sinhal ve Budist çıkarlarını önceleyen bir siyasi retoriğe itmiştir.⁸ Bağımsızlık sonrası ilk hükümeti kuran UNP görece merkez sağda yer almasına ve zaman zaman Tamillerden destek almasına karşılık 1952 sonrası partiden ayrılanların kurduğu SLFP ile rekabeti ve oy kaybetme korkusuyla siyasal alanda bu partiyle Sinhal milliyetçiliği ve azınlık karşıtlığı konusunda bir yarışa (*ethnic out-bidding*) girmiştir.⁹ UNP sağ kanatta kalıp kapitalist ekonomilere eklenme taraftarıyken SLFP sosyalist, merkez sol, milliyetçi ve popülist bir parti olarak nitelendirilebilir. UNP daha varlıklı ve daha gelişmiş bölgelerden destek almaktadır. UNP, başkent Kolombo merkezli elitistlerin ve Batı eğitiminden geçmiş Batı merkezli siyasi aktörlerin partisi olarak görülmektedir.¹⁰ SLFP içinden Tamil Sorunu'na dair çözüm tekliflerinde bulunanlar olsa bile bunlar çoğunlukla parti içi muhalefetle karşılaşmış ve girişimleri sonuçsuz bırakılmıştır. 1978'de getirilen başkanlık sisteminde UNP'nin başkan adayları Tamil bölgelerinden destek alabilirken bu durum, 1994 başkanlık seçimlerinde Chandarika Kumaratunga haricinde SLFP adayları için söz konusu olmamıştır.¹¹ Azınlık oylarını her halükârda kaybetmeyeceğini düşünen UNP ise bu sebeple Sinhal Budist çoğunluğun önceliklerini gözetmiştir.¹²

Halk Özgürlük Cephesi (JVP)

1965'te kurulan ve Sinhallerin kontrol ettiği devrimci sosyalist bir toplum hedefleyen Halkın Özgürlük Cephesi (*Janatha Vimukthi Peramuna - JVP*)¹³ anti-emperyalist ve anti-kapitalist amaçlarıyla orta alt sınıf Sinhal gençlerinin desteğini alır ve 1970'te adada bir başkaldırı girişiminde bulunur.¹⁴ Bu başkaldırı sert bir biçimde bastırılıp üyeleri cezalandırılrsa da hareketin liderleri ve alt kadroları 1977'de UNP iktidarında affedilip serbest bırakılır. Hem İngiliz etkisindeki varlıklı Sinhallere hem de Tamillere karşıtlık içeren ve bunların halkı sömüren kesim olduğunu öne süren JVP, başta Maoist bir ideolojiyi benimserken zamanla aşırı Sinhal milliyetçiliğine kaymıştır.¹⁵ 1982'de kendi adayıyla başkanlık seçimlere girerek oyların %4'ünü alan JVP, radikal duruşunu ve şiddet eylemlerini daha sonraki yıllarda da sürdürür. Özellikle 1987'de imzalanan barış ant-

8 Dian A H. Shah, *Constitutions, Religion and Politics in Asia Indonesia, Malaysia and Sri Lanka*, New York, Cambridge University Press, 2017, s. 78.

9 Finn, "The Role of International Actors", s. 6.

10 Shah, *Constitutions, Religion*, s. 227.

11 2005 yılında LTTE'nin boykot çağrısı sonucu Tamiller büyük oranda sandığa gitmediğinden SLFP adayı ve askerî zaferin mimarı olan Mahinda Rajapaksa oyların %50'sinden biraz fazlasını alarak bir bakıma bu boykot sayesinde başkan seçilmiştir. Jonathan Goodhand ve Benedikt Korf, "Caught in Peace Trap?: On Illiberal Consequences of Liberal Peace" *Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?* der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer ve Benedikt Korf, Londra, Routledge, 2011, s. 1.2019 Başkanlık seçimlerinde Tamiller SLFP adayına karşı çoğunlukla UNP adayı lehine oy kullanmışlardır. "Sri Lanka President Urges Limit on Minority Political Power" *The Diplomat* 01.03.2020 erişim 15.09.2020 <https://thediplomat.com/2020/01/sri-lanka-president-urges-limit-on-minority-political-power/>

12 Shah, *Constitutions, Religion*, 228.

13 Diğer partilerin aksine parti Sinhal dilindeki isminin kısaltmasını tercih ettiği ve akademik metinlerde de bu kısaltma tercih edildiği için raporun devamında parti JVP olarak isimlendirilecektir.

14 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 120.

15 Finn, "The Role of International Actors", s. 9.

laşması gereği Hindistan Barışı Koruma Gücü'nün (*Indian Peace Keeping Force - IPKF*), LTTE'nin silahsızlandırılması için ülkenin kuzeyinde konuşlandırılmasına ve barış antlaşmasının öngördüğü adem-i merkezîyetçi yapıya sert bir muhalefet yürütmüş ve bunu Sri Lanka'nın Hindistan tarafından işgali olarak görerek silahlı mücadeleye ve şiddet eylemlerine başlamıştır. Uluslararası Af Örgütü'nün (*Amnesty International - AM*) tahminlerine göre JVP, 1988'de içinde güvenlik güçleri, iktidardaki UNP üyeleri ve diğer partilerin üyeleri olmak üzere toplam 800 kişinin ölümünden sorumludur.¹⁶ UNP hükümeti JVP'nin eylemlerine karşı binlerce kişinin ölümüne yol açacak sert tedbirler almış ve JVP hareketini bastırmıştır. 1987 ile 1990 arasında JVP üyesi oldukları şüphesiyle çoğu sivil tahminen 30 ila 40 bin arasında kişi hükümet tarafından öldürülmüştür. Hareketin lideri Rohana Wijeweera Sri Lanka güvenlik güçleri tarafından hapisteyken öldürülmüştür.¹⁷

JVP daha sonra siyasal bir parti olarak Sri Lanka siyasetine dahil olmuş, 1994'te girdiği seçimlerde bir vekil çıkarırken 2001'de 16, 2004'te ise SLFP ile kurduğu ittifak sonucu 39 sandalye elde etmiştir.¹⁸ JVP barış görüşmelerine karşıtlığıyla kitleleri mobilize etmiş ve daha sonra 2005 seçimlerinde ittifak kurduğu SLFP ve lideri Mahinda Rajapaksa'yı iktidara taşımada etkin rol oynayarak LTTE'nin askerî yenilgisinde önemli bir rol oynamıştır.¹⁹

Tamil Birleşik Özgürlük Partisi (TULF)

Sri Lanka'da yaşayan Tamiller çoğunlukla Tamillerin kurduğu partilere oy vermiştir. Bağımsızlık sonrası Tamilleri, Tamil Kongresi (TC) temsil ederken bu partinin UNP hükümetinde yer almasıyla 1956'da partiden ayrılanların kurduğu Federal Parti (FP) Tamiller için federatif bir devlet sistemini savunmaya başlar ve Tamillerin en güçlü partisi olur.²⁰ TC ve FP dahil olmak üzere Tamil partiler 1970'lerin başında Tamil Birlik Cephesi'ni (*Tamil United Front - TUF*) kurar ve 1976 yılı parti toplantısında "kendi kaderini tayin

Seçim sisteminin çoğunluk partilerini ödüllendirecek biçimde düzenlenmesi, Sri Lanka'da partilerin patronaj sistemine dayanmasına yol açarken, oy kazanmak adına Sinhala ve Budist çıkarlarını önceleyen bir siyasi retoriğe itmiştir.

16 Aktaran, Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 20.

17 Finn, "The Role of International Actors", s. 10.

18 David Rampton with Asanga Welikala, "Would The Real Dutugemunu Please Stand Up? The Politics of Sinhala Nationalist Authenticity and Populist Discontent", *Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?* der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer ve Benedikt Korf, Londra, Routledge, 2011, s. 100.

19 Age, s. 102.

20 Perera, "Political Development", s. 141.

hakkı”na gönderme yaparak bağımsız, laik ve sosyalist bir “Tamil Eelam Devleti” çağrısı yapar.²¹ Bu çağrıda parti, Tamillerin ayrı bir millet olduğunu, kültürlerinin, dillerinin, dinlerinin, yaşadıkları coğrafyanın ve tarihlerinin farklı olduğunu; buna rağmen Sinhallerin haksız güç kullanarak bir milletin varlığı için gerekli olan dil, coğrafya, vatandaşlık, eğitim ve iş olanaklarını ortadan kaldırdıklarını; bu sebeple ülkedeki Tamil ulusunun varlığını korumak adına bağımsız, laik, sosyalist bir Tamil Eelam Devleti’nin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.²²

1977’de sadece TC ve FP’nin ittifakta kaldığı parti, ismini Tamil Birleşik Özgürlük Partisi (TULF) olarak değiştirir. TULF’un gençlik kanadı ve daha çok silahlı çözüm yanlısı Tamil Yeni Kaplanları’nın (*Tamil New Tigers* - TNT) içinden daha sonra LTTE’nin temelini oluşturacak kadrolar çıkar.²³

TULF 1977’de girdiği seçimlerde Tamil bölgesinde büyük bir zafer ilan eder ve Tamillerin yoğun yaşadığı kuzey ve doğu seçim bölgelerindeki parlamento üyeliklerinin hepsini kazanır.²⁴ Bu başarının etkisiyle hükümetteki UNP, yeni anayasada Tamil dilini de resmî dil olarak kabul eder.²⁵ Ama UNP hükümeti 1983’te anayasaya değişiklikleriyle parlamento üyelerine, devletin toprak bütünlüğüne saygılı ve ayrılıkçılığa karşı olma zorunluluğu getirir ve bunu parlamento yemine ekler. Bu yemini etmeyi reddeden 16 TULF milletvekilinin bu sebeple vekillikleri düşer.²⁶ Hükümet böylelikle ayrılıkçılığı terörizmle ilişkilendirerek²⁷ bu tür taleplerin barışçıl bir şekilde savunulmasını engellemiş olur.

Hindistan

Sri Lanka’da Tamil Sorunu’nun en büyük paydaşlarından biri, çatışmanın başlangıcından beri Hindistan olmuş ve çatışma taraflarına yönelik değişen yaklaşımı çatışmanın seyrini derinden etkilemiştir. Hindistan’ın güneyinde bulunan Tamil Nadu eyaletindeki 60 milyona yakın nüfus Sri Lanka’da yaşayan soydaşlarıyla dil, din ve ortak bir kültürü paylaşmaktadır. Bu sebeple Hindistan’daki soydaşları Sri Lanka’daki Tamillerin siyasal mücadelelerine sempati duymakta ve destek vermektedirler.²⁸ Bunun yanında Hindistan kendi içindeki Tamiller dahil olmak üzere ayrılıkçı hareketleri tetikleyebileceği kaygısıyla Sri Lanka’ya dönük daha dengeli bir politika yürütmektedir.²⁹

Hindistan’dan İngilizler tarafından 19. yüzyıldan başlayarak işçi olarak getirilen Tamiller iki ülke arasında vatandaşlıkla ilgili ana sorunlardan biri olmuştur. Tarihsel olarak Sinhal milliyetçiliğinin ana temalarından biri de Hindistan tarafından fethedilmek ve Tamil nüfusunun tüm adayı işgal edeceği korkuları olagelmıştır.

21 Perera, “Political Development”, s. 141.

22 Çağrının İngilizce tam metni için: Oberst, “Federalism and Ethnic Conflict”, s. 184.

23 Ahmed S. Hashim, “Lions and Tigers in Paradise: Terrorism And Insurgency And the State’s Response in Sri Lanka”, *Defence Against Terrorism Review* 3/1, Bahar 2010, s. 8.

24 Jayadeva Uyangoda, “Ethnic Conflict in Sri Lanka, Changing Dynamics”, *Policy Studies* 32, Washington, East-West Center, 2007, s. 20.

25 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 132.

26 Oberst, “Federalism and Ethnic Conflict”, s. 186.

27 Rachel Seoghie, *War, Denial And National Building in Sri Lanka, After The End*, Londra, Palgrave Macmillan, 2017, s. 55.

28 S.I. Keethaponcalan, “The Indian Factor in The Peace Process and Conflict Resolution in Sri Lanka”, *Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?* der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer ve Benedikt Korf, Londra, Routledge, 2011, s. 41.

29 Agy, s. 42.

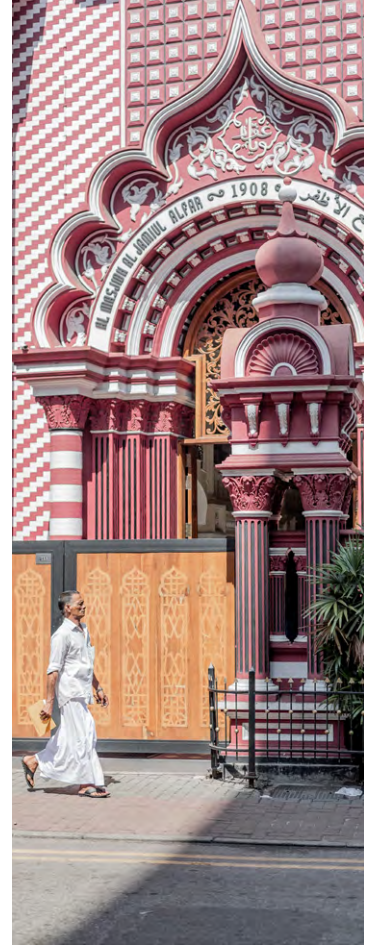
LTTE'nin kuruluşundan 1987'ye kadar Hindistan özellikle ülkenin bağlantısızlar hareketinden koparak Batı merkezli açık ekonomiye geçişini tehlikeli bulup Sri Lanka'nın güçlenmesini engellemek ve bölgesel gücünü korumak adına LTTE'yi korumuştur.³⁰ Bu politikasının sonucu olarak kendi toprağı olan Tamil Nadu eyaletinde LTTE'ye sığınma sağlamış, askerî eğitimlerine ve silahlanmasına destek vermiştir.³¹ Ama 1987 Hindistan-Sri Lanka anlaşması sonrası ülkenin kuzeyine konuşlanan Hindistan askerleri ile LTTE bir süre sonra çatışan iki tarafa dönüşmüş ve bir dönem Sri Lanka hükümeti, Hindistan Barış Koruma Gücü'ne karşı LTTE'yi desteklemiştir. 1990'da Hindistan askerleri ülkeyi terk etmiş ve 1991'de Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi LTTE tarafından bir intihar bombası eylemi sonucunda öldürülmüştür.³² Bu eylem sonucunda LTTE ilk defa 1992'de Hindistan tarafından terör örgütü olarak ilan edilerek yasaklanmıştır.

Bu olaylardan sonra Hindistan dolaylı yollardan Tamil Sorunu'na dahil olmaya devam etmiş ama aynı zamanda Sri Lanka'yla ilişkileri dengeli yürütmeye özen göstermiştir. Özellikle Çin'in ve Pakistan'ın etkisini göz önünde tutarak ilişkilerini dengeli yürütmektedir.³³

Budist Din Sınıfı

Budizm Sinhal milliyetçiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır ve İngilizlere karşı anti-kolonyal mücadele Budizm canlanış hareketiyle başlamıştır.³⁴ Sinhal milliyetçileri eski Buda metinlerine dayanarak adayı yönetmenin Sinhallere verilen kutsal bir görev olduğuna inanmaktadırlar.³⁵

UNP din ve devlet işlerini ayrı tutmaya çalışsa da Budist rahipler 1950'lerden sonra siyasette etkili olmaya başla-

30 Hasini M. Lecamwasam, "India's Unwarranted Intervention in an Island's Ethnic Question: The Role of Liberation Tigers of Tamil Eelam in Indo-Sri Lanka Relations", *Journal Of South Asian Studies*, 02/01, 2014, s. 13.

31 VK Shashikuma, "India's role in the rise of LTTE" 01.06.2011 erişim 15.09.2020. <https://www.sify.com/news/indias-role-in-the-rise-of-ltte-news-columns-lgbcVkgdaccsi.html>

32 Sarah Wayland, "Ethnonationalist Networks and Transnational Opportunities: The Sri Lankan Tamil Diaspora" *Review of International Studies*, 30/3, 2004, s. 414.

33 Jayadeva Uyangoda, "Sri Lanka in 2009 from Civil War to Political Uncertainties", *Asian Survey*, 50/1, 2010, s. 108.

34 Rupesinghe, "Ethnic Conflict", s. 342.

35 Nieto, "A War of Attrition", s. 576.

mişlardır. Tamil azınlığın ayrımcılığa uğramasında ön planda olan Budist din sınıfı ve rahipler, Tamillerin temel haklarına yönelik taleplerin en büyük muhalifi olmuşlardır. 1956'da "Sadece Sinhalce" yasasının geçmesinde Budist rahiplerin etkisi büyüktür. 1972'de Budizme anayasada özel bir statü verilmesi, Hindu olan Tamiller için ülkenin asıl sahiplerinin başkaları olduğuna dair bir mesaj olmuştur.³⁶ Budist rahip sınıfı oldukça politikleşmiş ve sadece Tamil karşıtlığı değil aynı zamanda adanın homojen bir Budist Sinhal hâkimiyeti altında kalması adına anti-Müslüman ve anti-Hristiyan bir duruş sergilemiştir.³⁷

Bariş görüşmelerini de Tamillere ve terörizme taviz verilmesi olarak gören Budist rahipler özellikle bu görüşmelere karşı gösteriler düzenlemişler ve bu gösterilerin birçoğu Tamillere yönelik şiddet eylemlerine dönüşmüştür. Budizm, bir azınlık karşıtlığı olarak özellikle 1950'lerden sonra rahiplerin çabalarıyla politikleşmiştir.³⁸ SLFP lideri Bandaranaike'nin Tamil diline yönelik değişiklik planlarına karşı yine rahipler gösteriler düzenlemiş ve Bandaranaike 1959 yılında Budist bir rahip tarafından öldürülmüştür.³⁹ 2004'te sadece Budist rahiplerden oluşan Ulusal Miras Partisi (*National Heritage Party - JHU*) kurulmuş ve parlamentoda temsil hakkı kazanmıştır. JHU parlamenterleri mecliste Budist çıkarlarını savunacaklarını ilan etmişlerdir.⁴⁰

Diğer Aktörler

Tamil Sorunu bu temel aktörlerin dışında birçok yerel, ulusal ve uluslararası aktörün dahil olduğu bir sorun olmuştur. Uluslararası aktörlerin başında yaklaşımları benzer olan ABD ve Avrupa ülkeleri gelmektedir. Müzakereye dayalı çözümün en büyük destekleyicisi olan ABD ve Avrupa ülkeleri 2002 sonrası bariş görüşmelerine büyük destek vermiş ve Norveç gibi bazı ülkeler bu görüşmelerde arabuluculuk rolünü üstlenmişlerdir. Yine bu aktörler sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sürecin sağlıklı yürütülmesini teşvik etmişlerdir.

Bunun yanında 11 Eylül saldırıları sonrası "teröre karşı savaş" konseptinin hâkim olduğu dönemde bundan en çok LTTE etkilenmiş ve bu aktörler nezdinde özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarının metodu olan intihar eylemlerinin öncüsü olması sebebiyle de meşruiyet kaybına uğramıştır. 1997'de LTTE'yi terör örgütleri listesine alan ABD, 2008'de iç istihbarat kurumu olan Federal Soruşturma Bürosu (*Federal Bureau of Investigation - FBI*) aracılığıyla LTTE'yi dünyanın en tehlikeli terör örgütü olarak tanımlamıştır.⁴¹

Bölgesel aktörlerden en önemlileri ise Hindistan dışında Çin ve Pakistan'dır. Özellikle Sri Lanka devletinin 1980'lerden bu yana Çin'den aldığı ekonomik ve askerî destekler 2009'da savaşın nihayete ermesinde etkili olmuştur.

Son olarak bahsedilmesi gereken diğer iki önemli aktören biri Tamil diasporası, diğeri de Sri Lanka'daki Müslümanlardır. 1983'de Tamillere yönelik pogromlar sonucunda büyük bir Tamil nüfusu Batı Avrupa ve Amerika'ya göç etmiş ve Tamillerin siyasal amaçları için gittikleri yerlerde

36 Kearney, "Ethnic Conflict", s. 528.

37 Devotta, "Sinhalese Buddhist", s. 4.

38 Agy, s. 29.

39 Agy, s. 1.

40 Agy, s. 27.

41 Neil Devotta, "Liberation Tigers of Tamil Eelam and the Lost Quest for Separatism in Sri Lanka." *Asian Survey*, 49/6, 2009, s. 1021.

özellikle finansal anlamda LTTE'yi desteklemişlerdir. LTTE'nin kurduğu vergi sistemi içinde diasporadan toplanan paralar yürütülen silahlı mücadelede kullanılmıştır.

Moor olarak isimlendirilen Sri Lanka Müslümanları ise %8 nüfusla ülkede Sinhal ve Tamillerden sonra üçüncü en büyük grubu oluşturmaktadırlar. Tamil dilini kullanmalarına rağmen kendilerini ayrı bir etnik grup olarak görmektedirler. Bu da Sri Lanka'da dinin etnik kimlik açısından belirleyici bir etken olduğunu göstermektedir. Moor'lar LTTE'nin Sri Lanka devletiyle mücadelesinde iki tarafın arasında kalmışlardır. Budist Sinhal milliyetçiliği tarafından dışlanan Moor'lar LTTE'nin siyasal vizyonu ve teritoryal⁴² hedefleri içinde yabancı unsurlar olarak görülmüşlerdir.⁴³ Bu yüzden zaman zaman LTTE'nin şiddetine maruz kalmış ve LTTE tarafından topraklarından edilmişlerdir.

Medya ve sivil topluma gelince Sri Lanka'nın aşırı derecede siyasal ortamı sivil toplum için çok az alan bırakmıştır. Siyasal patronaj kültürü ve 1950 sonrası refah devleti sistemi tüm kaynakları devletin domine etmesine ve siyasetçi ve bürokratların bunların dağıtıcısı haline gelmesine yol açmıştır. Vatandaşlar ise kaynakların pasif alıcısı durumunda kalmaktadırlar. Müzakereler süresince yurtdışı kaynaklı sivil toplum kuruluşları sürecin önemli aktörleri haline gelmiş olsalar da bu kuruluşlar sivil toplumun zayıf olduğu Sri Lanka'da yerele hitap edemeyerek kaçınılmaz bir biçimde tepeden inme bir yapıya sahip kuruluşlar olarak görülmüşlerdir. Bu sebeplerden bazı sivil toplum kuruluşlarının zaman zaman düzenledikleri barış ve müzakerelere destek gösterileri sönük kalmıştır.⁴⁴ Bunun yanında en büyük medya kuruluşlarının ve haber ajanslarının devletin elinde olması Sri Lanka'da bağımsız haber ve medya imkânlarını kısıtlamıştır. Sadece bir dönem LTTE'nin kontrolünde bulunan alanda LTTE'nin kendi radyosu kısıtlı da olsa yayın yapmıştır.⁴⁵

42 Toprak veya araziye ilişkin olan.

43 Sivaramakrishnan Parameswaran, "Pain of 1990 Muslim 'Massacre' Lingers in Sri Lanka" BBC World 12.07.2010 erişim 15.09.2020. <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-10950740>

44 Camilla Orjuella, "Building Peace in Sri Lanka, a Role for Civil Society", *Journal of Peace Research*, 40/2, 2003, s. 198.

45 Sanjana Hattotuwa, "Media and Conflict in Sri Lanka", *Media Asia*, 30/3, 2003, s. 169.

4

Çatışmanın Kısa Tarihsel Gelişimi: 26 yıllık İç Savaş, Bilanço ve Savaşın Dönüm Noktaları

Tamil Sorunu'nun seyrine çatışma dinamiği açısından baktığımızda aktörlerin bu seyri tek başlarına belirlemedikleri ama davranışlarıyla diğer aktörlerin davranışlarını ve tutumlarını etkiledikleri, bunun başka tutum ve davranışlara yön verdiğini, dolayısıyla bu dinamiğin sorunu kanlı bir mecraya sürüklediğini söyleyebiliriz. Tarafların algısı zaman zaman bu savaşı kazanamayacaklarına ve dolayısıyla “düşman” tarafla görüşmeye ikna olmalarına imkân tanısa da her müzakere girişimi yeni bir çatışmayla bozulmuştur. Dolayısıyla Tamil Sorunu tarafların algılarının ve fiillerinin sürekli değiştiği ama bu sürecin politik bir çözüm yerine bir tarafın askerî zaferiyle sonuçlanan bir çatışma dinamiği üretmiştir.

Tamil Sorunu silahlı bir çatışma evresine dönmeden önce Tamil siyasal aktörlerinde üç farklı yaklaşım göze çarpmıştır. Birincisi TULF'un temsil ettiği ve otonomi talep eden ama çözüme Sri Lankalı partilerle işbirliği yaparak ulaşılabileceğine inanan yaklaşımdır. İkincisi, Sri Lankalı siyasal partilere şüpheli yaklaşan ve sokak gösterileri ve eylemler gibi değişimi şiddet içermeyen yollarla talep eden yaklaşımdır.¹ Sri Lanka devleti ve Sri Lanka toplumu bu iki yaklaşımı dışlayarak bu talepleri terörize etmiştir. Siyasal amaçlara silah ve şiddet yoluyla ulaşılabileceğine inanan üçüncü yaklaşım 1983'te başlayıp 2009'a kadar Tamil siyasetini hâkimiyetine almıştır. Sorunun kendisi değişmese de çatışmanın taraflara ait davranış ve algıları, birbirini besleyen şiddet ve derin düşmanlığa dönmüştür. Ayrıca çatışma dinamiği sınıfsal farkları olan, farklı kастlara mensup Sinhal ve Tamil nüfusunu iki uç ekseninde kutuplaşmaya itmiştir.

1983'te Velupillai Prabhakaran liderliğindeki LTTE elemanları Jaffna bölgesinde 13 Sri Lanka askerini kara mayını kullanarak öldürdüğünde bu olayın ardından Sinhallerin yoğunlukta olduğu yerlerde özellikle Budist rahipler ve UNP üyelerinin de kışkırtmalarıyla dört gün süren bir anti-Tamil pogromu başlamıştır. Tamillerin adreslerini tespit etmek için seçmen listelerinin kullanıldığı olaylarda yaklaşık iki bin kişi hayatını kaybederken birçok Tamil kadın tecavüze uğramış² ve binlerce Tamil yaşadıkları yerleri terk ederek ya kuzey bölgelerine ya da yurtdışına göç etmiştir.³ Ayrıca 13 askerin öldüğü yere Sri Lanka ordusu ayırım gözetmeksizin saldırılar düzenleyerek yaklaşık 50 Tamil sivilin ölümüne sebebiyet vermiştir.

Olayların sonunda açıklama yapan dönemin Sri Lanka Başkanı Jayewardene yaşananlardan Tamil ayrılıkçıları sorumlu tutmuş ve mağdur olanların Sinhaller olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca ayrılıkçılığı savunmayı yasaklayarak TULF parlamenterlerinin meclis dışına itilmesine sebep olmuştur.⁴ Tamillerin “Kara Temmuz” dedikleri bu toplumsal şiddet olayları Tamil Sorunu açısından bir dönüm noktası olmuş ve şiddeti savunan LTTE gibi grupların Tamiller içindeki desteği artmıştır. Bu olaylardan önce bazı araştırmacıların tahminine göre hiçbir Tamil silahlı grubun elliden fazla aktif üyesi bulunmamaktadır. Ama yaşananlara ilişkin tanıklıklar, kadınların nasıl tacize uğradıkları, insanların nasıl canlı canlı evleriyle birlikte yıkıldığı ve göçe zorlandıkları Tamiller

1 İbrahim Can Sezgin, “The Logic of the Fight and Talk Cycle in Sri Lanka and The Final Defeat of the LTTE”, *Ethnopolitics Papers*, 33, Mart 2015, s. 4.

2 Devotta, “The Liberation Tigers of Tamil Eelam”, s. 1028.

3 Yaklaşık 800 bin ila bir milyon Tamil 1983'ten bu yana başta Kanada, İngiltere ve Hindistan olmak üzere yurtdışına göç etmiştir. Devotta, “The Liberation Tigers of Tamil Eelam”, s. 1046.

4 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 136.

arasında yayılmaya başlar.⁵ Bu da LTTE gibi silahlı örgütlerin Tamiller arasında kolayca güçlenmesini sağlar. O güne kadar marjinal bir grup olan LTTE 1990'ların ortalarında Sri Lanka topraklarının üçte birini kontrol eden, 20 bin kişiden oluşan silahlı güce sahip, deniz ve küçük bir hava gücü olan yarı konvansiyonel bir orduya dönüşerek⁶ Tamil siyasetinin temel gücü haline gelir. Özellikle disiplinli ve bağlılığı yüksek kadrolar LTTE'yi dünyanın en güçlü devlet dışı askerî güçlerinden biri haline getirir. 1983'te başlayıp 2009'a kadar süren 26 yıllık iç savaş, ateşkes, başarısız müzakereler ve yoğun çatışmaları içeren dört savaş dönemine ayrılmıştır.

I. Eelam Savaşı (1983-1987)

1983'te başlayan iç savaş, Sri Lanka devletinin anti-terör kampanyası çerçevesinde işkence ve ağır insan hakları ihlalleri, kayıp, baskı ve sivil-savaşçı ayırmaksızın Tamil bölgelerini bombalamasına LTTE'nin kara mayınları, intihar bombaları ve yine iç ve dış muhaliflere karşı suikastlar şeklinde karşılık vermesi sonucu çatışma dinamiği kanlı bir tırmanma yönüne gitmiştir. 1983-87 dönemini kapsayan tarihler Sri Lanka devletinin yoğun bir biçimde isyancıları bastırmaya çalıştığı, isyancıların bu saldırılara karşılık verdiği ve acımasız metotlarını benimsemeyen Tamiller arasında bile saygı kazandıkları bir dönem olmuştur. Özellikle "Kara Temmuz" sonrası göç eden Tamiller ve Hindistan'ın askerî desteği LTTE'nin silahlı mücadelesinin güçlenmesinde önemli etkenler olmuştur. LTTE bu dönemde silahlı mücadelesini şiddet eylemleriyle konsolide etmeye çalışırken Sri Lanka devleti LTTE ile mücadelesinde sivil-savaşçı ayırımı yapmadan Tamillere yönelik ağır ihlaller içeren askerî yöntemlere başvurmuştur. Bu şiddet kısır döngüsü Sri Lanka'nın bölünmesini istemeyen ama Tamiller için de kabul edilebilir bir siyasi çözüm isteyen Hindistan'ın çatışmaya müdahalesine zemin hazırlamıştır.

1987 Hint-Lanka Antlaşması ve Hindistan Barışı Koruma Gücü

1987 yılında Hindistan hükümeti savaş sonucu göç eden Tamillerin Hindistan'daki Tamil nüfusunu radikalleştirebileceği endişesiyle soruna dahil olmuştur. Sri Lanka Başkanı Jayewardene Hindistan'ın baskısı sonucu ateşkes ilan etmiş ve Hint-Lanka Antlaşması (1987) imzalanmıştır. Hindistan,

LTTE silahlı mücadelesini şiddet eylemleriyle konsolide etmeye çalışırken Sri Lanka devleti LTTE ile mücadelesinde sivil-savaşçı ayırımı yapmadan Tamillere yönelik ağır ihlaller içeren askerî yöntemlere başvurmuştur.

5 Aktaran Micheal P Arena ve Bruce A. Arrigo, *The Terrorist Identity, Explaining the Terrorist Threat*, New York, New York University Press, 2006, s. 178.

6 McConnell, "The Tamil People's Right", s. 72.

anlaşmanın uygulanması ve silahlı grupların silahsızlandırılması için de askerlerini Sri Lanka'nın talebi üzerine adanın kuzeyine konuşlandırır ve 1988'de bu Hint Barış Koruma Gücü personeli 72 bine kadar ulaşır.⁷

Ama kısa bir süre sonra LTTE ile Hindistan Barışı Koruma Gücü arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkar ve LTTE Hindistan'ın silah bıraktırma misyonunu reddeder.⁸ Bu anlaşmazlıklar daha sonra karşılıklı çatışmaya dönüşür. Gerilla savaşına karşı hazırlıksız olan Hindistan güçleri kayıplar verirken Hindistan Barış Koruma Gücü'nün Tamil bölgelerine saldırıları sonucu sivil kayıplar meydana gelir.⁹ Bunun yanında Hindistan askerlerinin adaya konuşlanmasını bir işgal olarak gören Sinhal milliyetçileri de bunu ülkenin Tamillere verdiği bir taviz ve bölünmeye giden bir süreç olarak görürler. Sinhal milliyetçi partisi JVP anlaşmaya karşı Sri Lanka içinde UNP siyasetçilerine ve sivillere karşı şiddet eylemlerine başlar.¹⁰

1989'a gelindiğinde Sri Lanka Başkanı Ranasinghe Premadasa Hindistan'ın askerlerini çekmesini talep eder. LTTE ve Sri Lanka, Hindistan askerlerinin çekilmesi konusunda hemfikir olmalarına karşı Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi bu teklifi reddeder. Sri Lanka Başkanı Premadasa ise Hindistan gücüne karşı LTTE'ye silah ve mühimmat yardımında bulunur.¹¹ Verilen ağır kayıplar, Tamil grupların silahsızlandırılmaması, anlaşmanın uygulanmasının başarısız olması, Hindistan'ın içerisinde yükselen itirazlar ve Sri Lanka'nın baskıları sonucu Hindistan askerleri 20 Mart 1990'da Sri Lanka'dan çekilir.

II. Eelam Savaşı (1990-1994)

Hindistan Barışı Koruma Gücü ülkeyi terk ettikten sonra LTTE kuzey bölgelerinin kontrolünü tekrar ele geçirir. Güçlenen LTTE ile Sri Lanka devleti arasında şiddet tekrar tırmanır. LTTE diğer muhalif Tamil gruplarını sindirir ve Müslümanlara karşı baskılar başlar. İki camiye baskın yapan LTTE, ibadet halindeki 120 Müslüman'ı öldürür. LTTE lideri Prabhakaran Jaffna, Kilinochchi, Mullaivitu ve Vavuniya bölgelerindeki Müslümanların yaşadıkları yerleri iki gün içerisinde terk etmeleri emrini verir ve 1990 yılının son aylarında yaklaşık 120 bin Müslüman LTTE baskıları sonucu topraklarını terk etmek zorunda kalır.

1991'de ise Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi, Tamil Nadu eyaletinde seçim çalışmaları yaparken LTTE'nin intihar bombası eylemiyle öldürülür. Böylelikle savaşı Hindistan'ın Tamil Nadu bölgesine taşıyan LTTE, Rajiv Gandhi'nin öldürülmesi sonucunda Hindistan tarafından yasa dışı ilan edilir.¹² Hindistan LTTE'yi yasa dışı ilan eden ilk ülke olur.

1993'te saldırılarını Sinhal bölgelerine de taşıyan LTTE, 1993'te başkent Kolombo'da düzenlediği bir intihar saldırısında Sri Lanka Başkanı Premadasa'yı öldürür. 1992 ile 1994 arasında iki taraf da birbirlerine ağır kayıplar verir ve bu yıllar arasında herhangi bir tarafın zafer kazanabileceğine dair bir belirti yoktur.¹³

7 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 158.

8 Dagmar Hellmann-Rajanayagam, "The Tamil Militants- Before the Accord and After," *Pacific Affairs*, 61/4, 1998, s. 605.

9 Linden, "After the Tigers", s. 9.

10 Oberst, "Federalism and Ethnic Conflict", s. 192.

11 Lecamwasam, "India's Unwarranted", s. 22.

12 Devotta, "Liberation Tigers of Tamil Eelam", s. 1040.

13 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 161.

Premadasa öldükten sonra yerine başbakan olarak seçilen Chandrika Kumaratunga 1994'te cumhurbaşkanlığı seçimini kazanır ve başkanlığının ilk döneminde Tamil Sorunu'na siyasi bir çözüm arayışına girer. Derin güvensizliğin hüküm sürdüğü, iki taraf arasında şiddetin durduğu sekiz ay sonunda LTTE'nin Sri Lanka askerî üssüne saldırması sonucu bu barışçıl çözüm girişimi de sonuçsuz kalır.¹⁴

III. Eelam Savaşı (1995-2002)

Bu saldırı karşısında Sri Lanka güçleri LTTE'nin merkezi konumundaki Jaffna'yı almak için büyük bir operasyon başlatır. LTTE'nin yerden güdümlü silahlarla beş Sri Lanka uçağını düşürmesi de hükümeti korkuya sürüklediğinden hükümet soruna nihai bir askerî çözüm arayışına girer.¹⁵ "Riviresa Operasyonu" adı verilen bu büyük askerî operasyonda on yıl sonra ilk defa Sri Lanka hükümeti Jaffna'yı kontrol altına alır. LTTE kontrolündeki bölgeler ağır bombardıman altında kaldığından birçok sivil hayatını kaybeder ve bu bombardımanlardan iki kilise de nasibini alır. Sivil kayıpların yanında yedi hafta süren bu operasyonda her iki taraftan 2.500 kişi hayatını kaybeder.¹⁶

Başkan Kumaratunga'nın "barış için savaş"¹⁷ olarak isimlendirdiği bu askerî çözüme dönüş sonucunda Jaffna hükümetin eline geçerken 500 bine yakın insan LTTE'nin emriyle bölgeyi terk eder. Tamiillerin "Büyük Göç"¹⁸ adını verdikleri bu göç sonucu yaşadıkları yeri terk edenler, LTTE'nin kontrol ettiği ormanlıklara ve bölgenin daha güney kısımlarına geçerler.

Aldığı yerleri genişleten Sri Lanka hükümeti, kuzey bölgelerine askerî sevkiyatı ancak hava ve deniz yoluyla yapabildiğinden LTTE bir süre sonra Sri Lanka güçlerini izole etmeyi başarır ve intihar eylemleri dahil çeşitli saldırılarda bulunur. Jaffna'nın alınmasına misilleme olarak LTTE 1996 yılında Mullaivitu bölgesinde askerî üsse saldırı düzenler ve yedi saat süren çatışmalarda 1.200 Sri Lanka askerini öldürüp 200 askeri de esir alır.¹⁹ Kuzeyde toprak kaybeden LTTE, ülkenin finans merkezi, başkent Kolombo'da aynı yıl intihar eylemi düzenleyerek 75 kişinin ölümüne ve 1.500 kişinin yaralanmasına sebep olur.²⁰ Buna misilleme olarak ağustos ayında Sri Lanka güçleri LTTE'nin idari merkezi olan Kilinochchi'yi birçok sivilin göç etmek zorunda kaldığı bir operasyonla ele geçirir.²¹ 1997'de Jaffna'nın izolasyonunu kırmak için yapılan operasyon, özellikle ordunun ilerlemesini durdurmak için kara mayınlarını kullanan LTTE'nin başarılı savunması sebebiyle amacına ulaşamaz.

LTTE, kuzeydeki kayıpları karşısında savaşı şehir merkezlerine taşır. 1998'de Budistler tarafından kutsal sayılan ve Buda'nın dişinin bulunduğu inanan Diş Tapınağı'na intihar eylemi düzenler. Bu tür saldırıları devam ettiren LTTE, 1999'da Sri Lanka Başkanı Kumaratunga'ya yönelik bir ey-

¹⁴ Sezgin, "The Logic of the Fight and", s. 11.

¹⁵ Thomas A. Marks and Lt. Gen. (Ret.) Tej Pratap Singh Brar, "Sri Lanka: State Response to the Liberation Tigers of Tamil Eelam as an Illicit Power Structure", *Impunity: Countering Illicit Power and Transition*, der. Michelle Hughes ve Michael Miklaucic, Washington, National Defense University Press, 2016, s. 229.

¹⁶ Paul Moorcraft, *Total Destruction of the Tamil Tigers, The Rare Victory of Sri Lanka's Long War*, Yorkshire, Pen&Sword, 2012, s. 35.

¹⁷ Jayadeva Uyangoda, "Ethnic Conflict", s. 22.

¹⁸ Kitana Ananda, "Politics after a Ceasefire: Suffering, Protest, and Belonging in Sri Lanka's Tamil Diaspora," Doktora Tezi, Columbia University, 2016, s. 65.

¹⁹ Moorcraft, *Total Destruction of the*, s. 37.

²⁰ Marks and Brar, "State Response to the Liberation", s. 231.

²¹ Moorcraft, *Total Destruction of the*, s. 33.

lem düzenler. Bu eylemden Kumaratunga sağ kurtulsa da bir gözünü kaybeder.²² 2000 yılında Jaffna bölgesinin stratejik noktası Fil Geçidi (*Elephant Pass*) LTTE tarafından tekrar ele geçirilir.²³ Yine 2001'de "Kara Temmuz"un yıl dönümünde Kolombo Ulusal Havaalanı'na düzenlenen saldırıda Sri Lanka hava gücünün yarısını oluşturan 11 uçak LTTE tarafından tahrip edilir.

Bu dönemde hem hükümet güçleri hem de LTTE birbirlerine karşı askerî bir üstünlük sağlayamadıklarını anlarlar. Çatışma dinamiği tırmanışın zirvesine ulaşır ve bu süreç tarafların birbirlerinin eylemlerine misilleme yaparak geçirdiği bir çıkmaza girer.

2000 yılında ilk defa Sri Lanka Başkanı Kumaratunga, barış görüşmelerini yürütmesi için Norveç'e çağrıda bulunur. 2001 yılında parlamento seçimlerini UNP'nin liderliğindeki Birleşik Ulusal Birlik (*United National Front* - UNF) koalisyonu kazanınca seçim vaatleri arasında barış getirmek olan UNP lideri Wickremesinghe, LTTE'nin ilan ettiği bir aylık ateşkese karşılık verir ve Aralık 2001'de Norveç'in aracılık ettiği "Düşmanlıkların Daimî Sonlanması Üzerine Karşılıklı Anlayış Memorandumu"nu Prabhakaran'la imzalar.²⁴ Müzakereler 2003 yılında sonlansa da 2006 yılına kadar bu ateşkes yürürlükte kalır.

2004 yılında LTTE'nin Doğu Bölge Komutanı Albay Karuna (gerçek ismi *Vinayagamoorthy Muralitharan*) altı bin askeriyle LTTE'den ayrılarak daha sonra hükümetle işbirliği yapar. O güne kadar askerî gücü 15 bin olan LTTE sadece bölünerek güç kaybetmekle kalmaz, aynı zamanda kendisiyle savaştan bir Tamil silahlı grubuyla karşılaşmak zorunda kalır.

2005 yılı başkanlık seçimlerini Wickremesinghe karşısında %50,29 oyla milliyetçi ittifakın adayı Mahinda Rajapaksa kazanır. Tamillerin çoğunun Wickremesinghe'ye oy vermesinin beklendiği seçimlerde LTTE'nin Tamillere boykot çağrısı, Rajapaksa'nın milliyetçi ittifakının kazanmasına neden olur.²⁵ Bazı iddialara göre Rajapaksa, Tamilleri ikna etmesi için LTTE'ye rüşvet vermiştir.²⁶

2005'te Tamil bir Hristiyan olan ve uluslararası arenada LTTE'ye karşı etkili bir diplomasi yürütüp LTTE faaliyetlerinin birçok ülkede yasaklanmasını sağlayan Sri Lanka'nın Dışişleri Bakanı Lakshman Kadirgamar, LTTE'nin düzenlediği bir suikastta öldürülür.

IV. Eelam Savaşı ve "Son" (2006-2009)

Barış görüşmelerinin başarısız olması sonucu iki taraf da cephelerine çekilip barış süreci boyunca açık olan ana yolları kapatırlar. Hükümet 2006'da GDP'sinin %2,82'si olan askerî harcamaları %3,3'e; 2005'te 120 bin olan askerî personel sayısını da 2009'da 300 bine çıkarır.²⁷ LTTE'den ayrılan Albay Karuna'nın verdiği bilgiler yanında küçük askerî birimlerle sızma yöntemi ve ileri teknoloji askerî ekipmanlar yardımıyla LTTE'nin kontrolündeki yerler ele geçirilmeye başlanır. Ayrıca LTTE'nin lojistik ve silah temin etmesi, askerî ve diplomatik yollar kullanılarak engellenir.

22 Sumit Ganguly, "Ending Sri Lankan Civil War", *Daedulus, Journal of the American Academy of Arts & Sciences* 147/1, 2018, s. 83.

23 Marks and Brar, "State Response to the Liberation", s. 232.

24 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 167.

25 Moorcraft, *Total Destruction of the*, s. 33.

26 Devotta, "Liberation Tigers of Tamil Eelam", s. 1040.

27 Ganguly, *Ending Sri Lankan*, s. 85.

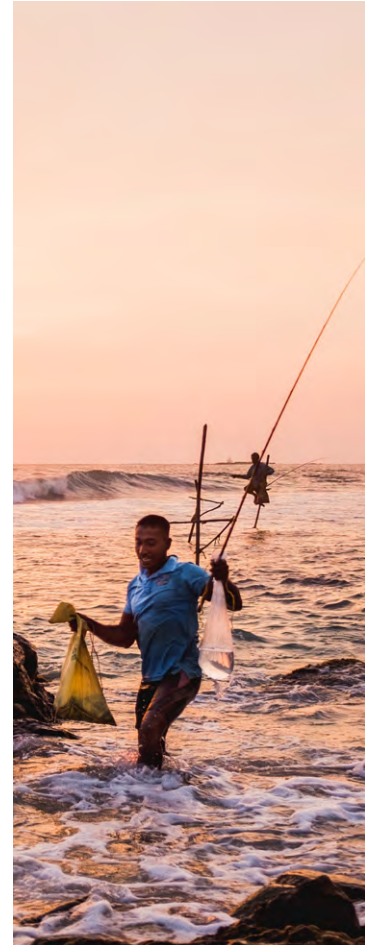
Hükümet savaşın bir parçası olarak medyayı kontrol altına alır ve bunun için “Ulusal Güvenlik İçin Medya Merkezi” kurulur. Böylelikle savaş bölgesinde hükümet kayıpları az, LTTE kayıpları fazla gösterilerek savaş için gerekli moral gücü yüksek tutulmaya çalışılır. Ayrıca muhalif gazeteciler suikasta uğrar. 100’e yakın gazeteci ülkeyi terk etmek zorunda kalır. Uluslararası Af Örgütü’ne göre 2006’dan sonra Sri Lanka’da 14 gazeteci öldürülmüştür.

Operasyonlara katılan hükümet güçlerine dokunulmazlık sağlanarak işledikleri insan hakları ihlalleri görmezden gelinir.²⁸ Birleşmiş Milletler Zorla Kayıp Üzerine Çalışma Grubu’nun raporuna göre 2006-2007 arasında dünyada sayısal olarak en yüksek zorla kaybetme Sri Lanka’da yaşanmıştır.²⁹ Gücün hukuk ve norm dışı kullanımı hükümetin sivil alanları ateş altında tutarak kontrolü ele geçirmesini sağlar. Buna karşılık siviller arasına karışan LTTE, sivil ölümlerin uluslararası tepki ve müdahaleyi tetikleyeceğini umarak savaşı sonuna kadar sürdürür.³⁰

Rajapaksa hükümetin ve askerî bürokrasinin üst düzey görevlerine kendi akrabalarını atayarak kendi ajandasına karşı muhalefeti engellemiş olur. Batı’nın müzakere yanlısı devletleri ise çatışmanın tırmanması karşısında herhangi bir müdahalede bulunmazlar. Buna karşın, Çin, İran ve Güney Kore gibi bölge devletleri Rajapaksa’nın savaş ajandasına destek verirler.³¹

2009 yılında LTTE’nin *de facto* başkenti Kilinochchi hükümet güçlerinin eline geçer. LTTE 300 bin siville beraber Mullaivitu’ya çekilir ve bazı iddialara göre LTTE’nin kontrolündeki bölgeden kaçmak isteyen siviller vurulur. Ayrıca LTTE insani yardımı engeller. Küçük bir alana 300 bin siville sıkışan LTTE teslim olmayı reddeder. Hükümet savaş bölgesine hiçbir uluslararası gazetecinin girişine izin vermez.³² Uluslararası aktörlerin endişelerine rağmen hükümet güçleri savaşı sürdürerek Prabhakaran dahil LTTE’nin lider kadrosunu öldürür. Sri Lanka ordusu, siviller için güvenli bölge olarak ilan ettiği ve sivillerin toplandığı yerleri de bombalar.³³

Hükümet 2006’da GDP’sinin %2,82’i olan askeri harcamaları %3,3’e çıkarıp 2005’te 120 bin olan askeri personel sayısını da 2009’da 300 bine çıkarır.

28 Devotta, “Liberation Tigers of Tamil Eelam”, s. 1024.

29 Agy, s. 142.

30 Uyangoda, “Sri Lanka in 2009”, s. 104.

31 Goodhand and Korf, *Caught in Peace Trap*, s. 7.

32 “Sri Lanka (Ceylon): Eelam” Uppsala Conflict Data Program, erişim 10.10.2020 <https://ucdp.uu.se/conflict/352>

33 “Q&A: Post-war Sri Lanka”, BBC World 09.01.2015, erişim 10.10.2020 <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-11393458>

Savaşın son aşamasına yönelik özellikle sivil kayıplara ilişkin rakamlar konusunda büyük tartışmalar yaşansa da savaşın sadece bu son aşamasında Uluslararası Kriz Grubu'nun (*International Crisis Group* - ICS) tahminlerine göre yedi bin sivil hayatını kaybederken on bin sivil yaralanır. Sri Lanka hükümeti ise ölüm sayısını üç bin olarak verirken sivil ölümlerini asla kabul etmez. Daha sonra uluslararası baskılar sonucunda sivillerin hayatını kaybettiği ancak kısmen kabul edilir.³⁴ BM'nin farklı bir raporuna göre çoğu hükümetin bombalamaları sonucu sivil kayıp yirmi bine ulaşmıştır.³⁵ Hatta dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un düzenlediği bir panelde ölüm sayısının kırk bine vardığı rapor edilir.³⁶ Yine Kriz Grubu'na göre iki taraf da ağır insan hakları ihlalleri yapmıştır.³⁷ Savaş sonunda üç yüz bine yakın yerinden edilmiş Tamil, içlerindeki LTTE militanlarının tespit edilmesi için uzun süre kamplarda tutulur.³⁸ Birleşmiş Milletler 2011 yılında, savaşın son günlerinde hastaneler, BM ve Kızıl Haç binaları ile gemilerinin Sri Lanka ordusu tarafından kasten vurulduğunu rapor eder.

Sri Lanka hükümeti ise savaşın son aşamasına dair ölüm sayısını LTTE-sivil ayrımı yapmadan 9 bin olarak vermiştir. Sri Lanka'nın savaşın bu son aşamasına ilişkin insan hakları ihlallerini etkin bir şekilde soruşturması için özellikle Batı dünyasından baskılar bugün de devam etmektedir. BM, 2015'te, işlenen suçlar için Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasını tavsiye eden bir rapor hazırlar. Bu rapor suçluların cezalandırılması gerektiğini kabul eden ama bunun uluslararası yargıçlar tarafından yapılmasına karşı çıkan Sri Lanka tarafından reddedilir.

Savaşın Bilançosu

Sri Lanka'da 1983'te başlayan iç savaş 26 yıllık süre içinde görece sakin dönemler ile oldukça yoğun şiddet barındıran dönemler içermektedir. Yoğun şiddet dönemleri binlerce insanın hayatını kaybettiği ve daha fazlasının hem yurtdışına hem de kendi ülkeleri içinde göç etmek zorunda kaldığı bir süreç olmuştur.

Şekil 3'te, Uppsala Çatışma Veri Programı'nın (*Uppsala Conflict Data Program* - UCDP) hazırladığı ve 1989'dan bu yana toplam altmış bin kişinin hayatını kaybettiği çatışmalarda can kayıplarının zamansal ve mekânsal dağılımı görülüyor.³⁹ 1994'teki kısa süreli ateşkes ile 2002-2006 arasındaki müzakere sürecinde hayatını kaybedenlerin oranı oldukça düşerken savaşın sona erdiği ve Sri Lanka'nın zafer kazandığı son aşamada en büyük kayıplar yaşanmıştır. Ateşkes ve müzakere süreçlerinin hemen ardından ölüm sayılarında yaşanan ani yükselişler tarafların bu süreci silahlanma ve yeni savaş hazırlığı için kullandıklarını gösteriyor. Tamil İnsan Hakları Merkezi (*Tamil Centre For Human Rights* - TCHR) 1983-1987 dönemlerini kapsayan I. Eelam Savaşı için toplam

34 C. Bryson Hull, Ranga Sirila, "Sri Lanka says avoiding civilian deaths was 'impossible'" Reuters 01.08.2011 erişim 16.10.2020 <https://www.reuters.com/article/idINIndia-58562720110801>

35 "Sri Lanka death toll 'unacceptably high', says UN" *The Guardian*, 29.05.2009 erişim 16.10.2020. <https://www.theguardian.com/world/2009/may/29/sri-lanka-casualties-united-nations>

36 Colum Lynch "U.N.: Sri Lanka's crushing of Tamil Tigers may have killed 40,000 civilians" *Washington Post* 21.04.2011 erişim 16.10.2020 https://www.washingtonpost.com/world/un-sri-lankas-crushing-of-tamil-tigers-may-have-killed-40000-civilians/2011/04/21/AFU14hJE_story.html

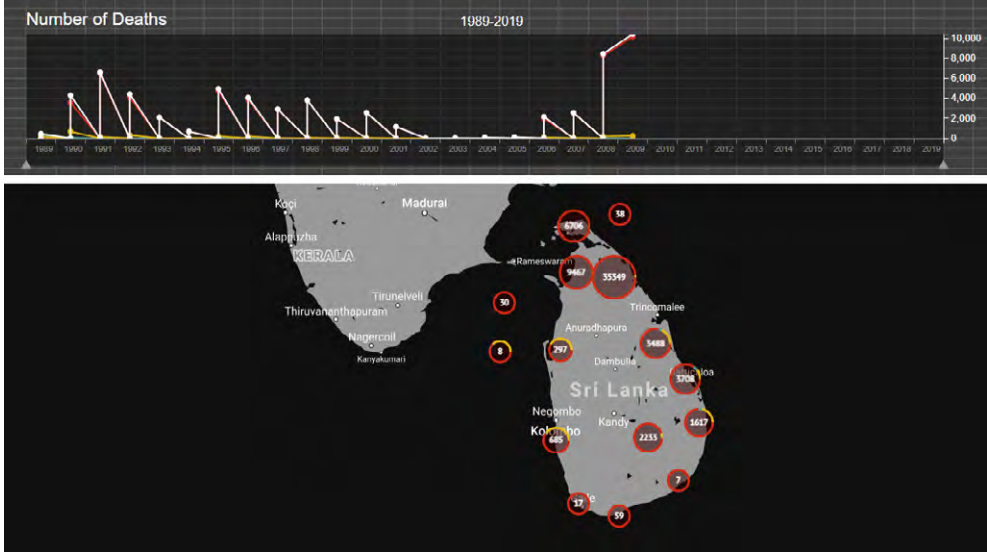
37 International Crisis Group, "War Crimes in Sri Lanka," Asia Report No 191, 2010, s. 1.

38 "Sri Lanka (Ceylon): Eelam" Uppsala Conflict Data Program, erişim 10.10.2020 <https://ucdp.uu.se/conflict/352>

39 "Sri Lanka (Ceylon): Eelam" Uppsala Conflict Data Program, erişim 10.10.2020 <https://ucdp.uu.se/conflict/352>

kayıp oranını yaklaşık 16 bin olarak vermektedir.⁴⁰ Bu durumda 26 yıllık çatışma süresince 80 ila 100 bine yakın insan hayatını kaybetmiş diyebiliriz. 22 milyonluk bir nüfus için bu sayı, oldukça kanlı bir savaşın göstergesi olarak tanımlanabilir. Ölümün çoğunun Sri Lanka'daki nüfusu 2,5 milyonu bulan Tamillerden oluşması, savaşın çoğunlukla belirli bir bölgede cereyan etmesi, savaşın yoğunluğunun çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yine Tamil İnsan Hakları Merkezi (TCHR) verilerine göre 1956-2004 arasında yaşanan iç savaşın sonucu olarak yaklaşık 2,3 milyon kişi yerinden edilerek hem iç hem de dış göçe zorlanmıştır.⁴¹

Şekil 3: Sri Lanka devleti-LTTE Çatışmasındaki Can Kayıpları ve Mekânsal Dağılımı

Kanak: Uppsala Conflict Data Program, Sri Lanka, <https://ucdp.uu.se/actor/320>, erişim 09.10.2020.

⁴⁰ "Recorded figures of Arrests, Killings, The Disappearances Rapes, Displacements and Injuries to Tamils in North East, Colombo and other Regions, (1954-2004)" Tamil Centre for Human Rights, erişim 17.10.2020. https://web.archive.org/web/20191010101613/http://www.tchr.net/50_year_arrest_kill.htm. Merkezin 1960'tan bu yana topladığı verilere göre 2004 yılına kadar ölüm sayısı 112 bin'dir.

⁴¹ Ags.

Fotoğraf 3: Sri Lanka lideri Mahinda Rajapaksa kurmaylarıyla beraber Puthukkudiyiruppu'da bir savaş anıtı açılışında (2009)

Kaynak: <http://www.lankaweb.com/news/items/2009/12/09/president-rajapaksa-unveils-a-monument-to-com-memorate-the-final-battle-in-nandikadal-lagoon-at-pudukudirruppu/> erişim 04.11 2020

5

Barış Girişimleri ve Müzakereler

Tamil Sorunu'nu barışçıl yoldan çözme girişimleri siyasal alanda bunu savunan aktörlerin zayıflaması ve sertlik yanlısı aktörlerin siyasal alanı domine etmesiyle başarısızlığa uğramıştır. Bu kısımda özellikle 2002-2006 dönemindeki barış ve müzakere girişimleri incelenerek başarısızlığın ve savaşa dönüşün sebebi tartışılacaktır.

Dış Müdahale ile Barış Girişimi (1987-1990)

1987'de Hindistan, bölgesel güç ve o dönem dünyadaki en büyük dördüncü askerî güç olmanın verdiği özgüvenle çatışmaya müdahil olur. Bir grup isyancıyı kolayca silahsızlandırabileceğine inanan Hindistan daha sonra hem LTTE hem de Sri Lanka halkı tarafından işgalci bir güç olarak algılanır. Bu müdahalenin sonraki aşamalarında ise iki düşman güç olan LTTE ve Sri Lanka, Hindistan'a karşı gizlice ittifak yaparak Hindistan Barış Koruma Gücü'nün ülkeyi terk etmesi için mücadele ederler. Müdahalenin sonucunda Hindistan 1.200 askerini kaybeder ve 1990'da askerlerini adadan çeker.¹ Sri Lanka kendi içindeki JVP isyanını bastırırken LTTE Hindistan'ın terk ettirdiği kuzey ve doğu bölgelerinde kontrolü eline geçirir. İki düşman güç olan Sri Lanka devleti ve LTTE güçlerini konsolide ederek sonraki yıllarda tekrar kanlı bir sürece gireceklerdir.

Fotoğraf 4: Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi ile Sri Lanka Başkanı J.R. Jayewardene Hint-Lanka Antlaşması'nı imzalarken (1987)

Kaynak: <http://www.ft.lk/columns/The-Indo-Lanka-Accord-and-the-Sri-Lankan-Tamils/4-703808>. erişim 04.11.2020

Sri Lanka ile Hindistan arasında yapılan anlaşma, bölgelere güç devri ilkelerini içeriyordu. Yetki devri ve bölgesel yönetimlerin güçlerine ilişkin detaylar daha sonra geniş muhalefete rağmen

¹ Paul Moorcraft, "Total Destruction of", s. 71.

13. Anayasa Değişiklikleri ile Sri Lanka parlamentosunda kabul edilir.² Bunun yanında anlaşma gereği Tamil dili Sinhalceyle eşit statüde kabul edilecek, Tamiller kendi bölgelerinde geniş bir otonomiye sahip olacaklardır. Diğer talep olan kuzey ve doğu bölgelerinin tek bölge olarak birleştirilmesi ise referanduma bırakılacaktır.³ Bu anlaşma hem Sri Lanka hükümetinin ve milliyetçi örgütlerinin muhalefeti hem de LTTE'nin Hindistan Barışı Koruma Gücü'ne karşı çıkması sonucu başarısızlığa uğrar.

Kısa Süreli “Barış” Girişimi (1994-1995)

1994'te Sri Lanka'da SLFP'nin başını çektiği merkez sol ve azınlık ittifakı Halk Birliği (*People Alliance* - PA) küçük farkla UNP'den iktidarı devralır. Barış için bir iyimserlik yaratan bu koalisyon ve lideri Kumaratunga, LTTE ile diyalog başlatma girişiminde bulunur. Bölgede büyük umutlar doğuran ilk görüşme Eylül 1994'te Jaffna'da gerçekleştirilir. Kasım ayında ittifak lideri Kumaratunga'nın Tamil bölgelerinden büyük desteği de arkasına alarak Sri Lanka başkanı olarak seçilmesi barış için elini güçlendirir.⁴ Ocak 1995'te görüşmeler sonucu ateşkes ilan edilir.

Çok katmanlı bir strateji izleyen Kumaratunga hükümeti, kuzey bölgesinde uygulanan bazı mal-lara ilişkin ambargonun kaldırılması ve ekonomik tedbirler gibi güven inşa edici adımlar atarken⁵ Kumaratunga ile LTTE lideri Prabhakaran arasında çözüme ilişkin mektuplaşma başlar.⁶ LTTE'nin görüşmelerin devamı için öne sürdüğü dört talep yani Kuzey bölgelerine uygulanan ekonomik ambargonun kaldırılması, balıkçılık üzerinde yasakların kaldırılması, Pooneryn'indeki askerî üssün boşaltılması ve doğu bölgelerinde LTTE savaşıçılarının serbest dolaşımının sağlanması taleplerinden sadece ilk ikisi kabul edilirken diğer ikisi düşmanlıkların ve çatışmanın sona ermesi şartına bağlanır.⁷ Kumaratunga'nın barış girişimine ilişkin “güç devri” taslağı ancak 1996'da savaşın yoğunlaştığı bir dönemde açıklanır.

Bu girişimin başarısız olması, Patrick Peebles'a göre iki tarafın da güçlerini içerdeki rakiplerine kaptırma korkusuyla barış riskini almak istememelerinden kaynaklanmıştır.⁸

Uluslararası Aktörler ve Liberal Barış Girişimi (2002-2006)

2002'de Sri Lanka'da Norveç önderliğinde ve ABD, Japonya ve Hindistan'ın eş başkanlığını yürüttükleri bir müzakere süreci başlar.⁹ Bu müzakere sürecinin, sorunun uluslararasılaşması ve dünyada çatışma çözümü, demokratikleşme ve ekonomik liberalleşme trendinin bir parçası olarak çatışma dinamiğini değiştirdiğini söyleyebiliriz.

2001'de UNP önderliğinde merkez sağ ittifakı Birleşik Ulusal Cephe (UNF) ittifakının iktidara gelmesi ve parti başkanı Wickremesinghe'nin ekonomik kalkınma hedefleri, savaşın ekonomik

2 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 5.

3 Rajanayagam, “The Tamil Militants”, s. 603.

4 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 151.

5 Moorcraft, “Total Destruction of”, s. 31.

6 “I exchanged 42 letters with Prabhakaran: CBK” Daily Mirror, 12.11.2019. erişim 20.10.2020. http://www.dailymirror.lk/top_story/I-exchanged-42-letters-with-Prabhakaran-CBK/155-177659

7 Sezgin, “The Logic Of the Fight”, s. 10.

8 Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 168.

9 Jonathan Goodhand & Oliver Walton, “The Limits of Liberal Peacebuilding? International Engagement in the Sri Lankan Peace Process,” *Journal of Intervention and Statebuilding*, 3/3, 2009, s. 308.

maliyetleri de göz önünde tutulduğunda barış ve müzakerelere yönelik siyasal desteği artırır. LTTE açısından ise bu müzakere girişimleri uluslararası arenada meşru bir aktör olarak görülme ve Tamillerin yegâne temsilcisi olarak kabul edilme imkânı sağlamaktadır.¹⁰

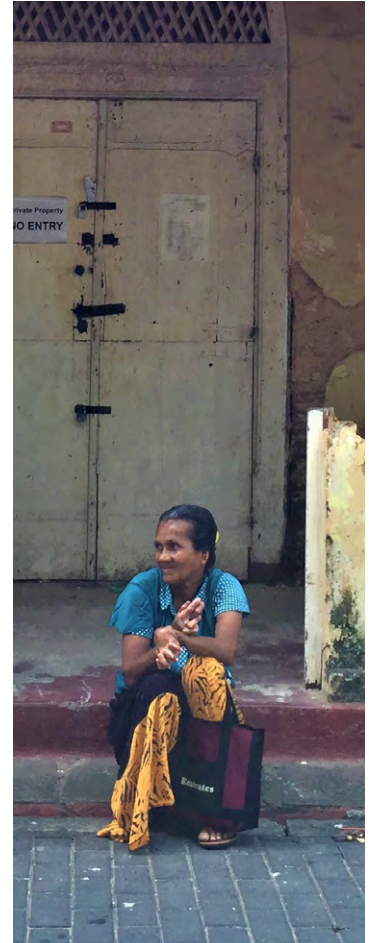
22 Şubat 2002'de ateşkes anlaşması imzalandıktan sonra çatışma bölgesinde normalleşme hızlı başlar. Askerî kontrol noktaları kaldırılır, Jaffna ve Vani bölgelerinin ülkenin geri kalanıyla bağlantısı tekrar tesis edilir, yerlerinden edilmiş insanlar geri dönmeye başlar¹¹ ve savaş dolayısıyla yapılamayan tarım ve balıkçılık faaliyetleri normale döner.¹² Ayrıca LTTE mensupları serbestçe dolaşmaya başlar, spor müsabakaları ve benzer toplu gösterilerde LTTE bayrakları dalgalandırılır ve resmî bir radyo istasyonu kuran LTTE buradan siyasî propaganda yapmaya başlar. Ordu kışlalarında kalır. Bununla birlikte anlaşma gereği ordunun boşaltması gereken bazı kamu binalarındaki boşaltma işlemleri ise geciktirilir. LTTE'nin ateşkesi bozan fiilleri rapor edilse de ateşkes devam ettirilir.¹³

Ateşkesle tesis edilen ve başta Norveçli kıdemli siyasetçi ve bürokratlardan oluşan ama aynı zamanda diğer Nordik ülkelerden üst düzey siyasetçileri de barındıran Sri Lanka Gözlem Misyonu (*Sri Lanka Monitoring Mission - SLMM*) adaya gelerek gözlem görevini yürütür. Aynı yıl aralık ayında taraflar arasında Oslo Deklarasyonu imzalanır. Bu deklarasyonda üç ana başlık üzerinde durulmuştur:

- 1- Ateşkes anlaşmasının konsolidasyonu**
- 2- İnsani ve rehabilitasyona ilişkin aksiyon**
- 3- Siyasi konular**

Siyasi konulara ilişkin ise taraflar, Tamil dilini konuşanların tarihsel topraklarında iç self-determinasyon ilkesi üzerine kurulmuş ve Sri Lanka'nın üniter yapısı içinde federal bir

Siyasi konulara ilişkin ise taraflar Tamil dilini konuşanların tarihsel topraklarında iç self-determinasyon ilkesi üzerine kurulmuş ve Sri Lanka'nın üniter yapısı içinde federal bir çözüm üzerinde uzlaşmışlardır.

¹⁰ Age, s. 309.

¹¹ 2005 Ağustos'unda tahminlere göre göç eden 800 bin kişiden 350 bini yaşadıkları yere dönememiştir. Peebles, *The History of Sri Lanka*, s. 173.

¹² Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Pawns of Peace Evaluation of Norwegian Peace Efforts" Report 5, 2011, s. 38.

¹³ Age, s. 84.

çözüm üzerinde uzlaşmışlardır.¹⁴ Bu amaca bağlı olarak taraflar şu konuların müzakere edileceğini kabul ederler:

- * Merkez ve bölgeler arasında ve merkezin kendi içinde güç paylaşımı
- * Coğrafi bölgeler
- * İnsan haklarını koruma
- * Siyasi ve idari mekanizma
- * Kamu maliyesi
- * Hukuk ve düzen¹⁵

Barış süreciyle birlikte eleştiriler de gelmeye başlar. Özellikle süreç dışına itildiğini düşünen Başkan Kumaratunga, kendisine danışılmadan imzalanan ateşkes anlaşmasını demokratik olmadığı gerekçesiyle anayasaya aykırı ilan eder.¹⁶ Bunun dışında JVP ve diğer milliyetçi Sri Lanka partileri bu müzakere sürecini Sri Lanka'nın Prabhakaran'a diz çökmesi olarak tanımlarlar.¹⁷ Buna rağmen ateşkesin ardından taraflar altı tur doğrudan müzakere toplantısı yapar ve ateşkes üç yıl boyunca hiç bozulmadan ve sonraki bir yıl zorluklara rağmen devam ettirilir.¹⁸ Müzakereler 2003'e kadar devam eder ama daha sonra 2006 yılında tekrar masaya dönülene kadar askıya alınır. LTTE sözcüsü bu askıya almayı "barış tuzağı"ndan kurtulmak olarak tanımlamıştır.¹⁹ 2006'da müzakereler tekrar başladığında ise iktidar 2004'te seçimle başa gelen milliyetçi Sri Lanka Halk Özgürlük İttifakı'nın (*Sri Lanka People's Freedom Alliance* - SLPFA) elindeyken devlet başkanı ise askerî çözümden yana olan Rajapaksa olmuştur. Bu sebeple 2006 yılında yeniden müzakerelerden bir sonuç çıkmaz ve müzakere toplantılarından birine LTTE heyeti girmez. Bu da askerî olarak kendini güçlü hisseden Sri Lanka hükümeti için LTTE'nin barışa niyetinin olmadığını kanıtı olarak gösterilerek askerî çözüm seçeneği için bir gerekçe olarak kullanılır.

Başarısız Müzakereler ve Askerî Çözümün Zafer Kazanmasının Sebebi

Sri Lanka'da müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasını ve askerî çözüme giden yolu doğuran etmenlerin başında Sri Lanka hükümetinin LTTE'nin askerî gücünün azaldığını fark etmesi gelir. Özellikle LTTE'nin doğu bölgesi komutanı Albay Karuna'nın örgütten ayrılarak daha sonra milliyetçi hükümetle işbirliği yapması LTTE'ye askerî olarak büyük bir darbe vurmuştur. Ayrıca zorla askere alma, çocuk asker kullanma gibi pratikler LTTE'nin Tamliller içinde desteğini azaltmıştır. Bunun yanında LTTE'nin askerî olarak başarılı yapısına rağmen barış döneminde elinde olan bölgelere yönelik politik bir vizyon ortaya koyamaması ve otoriter yönetim sistemi müzakereleri olumsuz anlamda etkiler.

LTTE'nin siyasi figürlere düzenlediği suikastlar örgütün uluslararası arenada prestij kaybetmesi-

¹⁴ Deklarasyonun tam metni: Oslo Declaration Statement by the Royal Norwegian Government at conclusion of third session of peace talks between Sri Lanka and LTTE in Oslo", 5.11.2002 erişim 19.10.2020. <http://www.tchr.net/oslo-declaration.pdf>

¹⁵ Agy.

¹⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Pawns of Peace Evaluation of Norwegian Peace Efforts" Report 5, 2011, s. 37.

¹⁷ Age, 131.

¹⁸ Jayadeva Uyangoda, "Government-LTTE Peace Negotiations in 2002-2005 and the Clash of State Formation Projects," *Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?* der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer ve Benedikt Korf, Londra, Routledge, 2011, s. 16.

¹⁹ Goodhand & Walton, "The Limits of Liberal Peacebuilding?", s. 309.

ne ve birçok ülkede terör listelerine girmesine de sebep olur. Ayrıca müzakere dönemi, 11 Eylül saldırıları sonucu LTTE gibi aktörlerin uluslararası arenada meşruiyetlerinin sarsıntıda olduğu bir döneme denk gelmiştir. Sri Lanka devleti LTTE'ye karşı bu dönemdeki anti-terör paradigma-sından faydalanmıştır.

Müzakerelerin başarısızlığında Sri Lanka devletine ilişkin unsurlar ise şöyle sıralanabilir: Öncelikle iktidarın müzakere yanlısı bir hükümetten daha milliyetçi ve otoriter yapıya sahip ve Sinhal-Budist çoğunluğun desteğini arkasına alan, içinde JVP'yi de barındıran Rajapaksa önderli-ğinde ittifak partisine geçmesi müzakerelerin sonlanmasında önemli etkenlerden birisi olmuştur. Ayrıca barış sürecinin tepeden inme ve yabancı devletlerin ve STK'larının güdümünde olduğu algısı Sri Lanka kamuoyu içinde tepkilere yol açarken özellikle JVP ve diğer milliyetçi partiler siyasi çalışmalarını müzakere karşıtlığı üzerinden yürüterek güç kazanmışlardır. Yeni iktidarın seçim kampanyasında “devletin birliği” vurgusu müzakere süresince kabul edilen federal çözüme hazır olmadıklarının da işareti olmuştur.

Siyasi kültür açısından baktığımızda ise yıllarca milliyetçi kart ve azınlık karşıtlığı üzerinden seçmenleri konsolide eden Sri Lanka siyaseti ve her kanattan parti, bunun sonucu olarak mil-liyetçiliğin ana akım haline gelerek özgürlük ve temel hakların kısıtlandığı bir politik kültürle karşı karşıya kalmıştır.

Uluslararası etmenlere baktığımızda ise özellikle Çin ve Pakistan'ın Sri Lanka'nın arkasında dur-ması ile Rajapaksa'nın ABD'deki 11 Eylül'den sonra “teröre karşı savaş” politikasını LTTE'ye karşı kullanması, Hindistan'ın LTTE'den desteğini çekmesi, LTTE'nin uluslararası arenada illegal bir yapı olarak ilan edilmesi nedeniyle Tamil Diasporası'ndan gelen finansal yardımlara ulaşımın kısıtlan-ması Sri Lanka'nın askerî operasyonunu başarıya götüren önemli uluslararası etmenler olmuştur.

Son olarak coğrafyayı bu etmenlere katmak gerekir. LTTE'nin adanın kuzeyinde küçük bir ala-na sıkışması ve Hindistan'ın Tamil Nadu eyaletindeki LTTE faaliyetlerini kısıtlayarak kuzeyden yardımın gelmesini engellemesi Sri Lanka'nın LTTE bölgelerini kolayca sararak ele geçirmesini sağlamıştır.

Savaş Sonrası Barış İnşası

2009 askerî zaferi sonucu büyük insani dram, kayıplar, insan hakları ihlalleri, soruşturulması gereken savaş suçları, savaş sonrasında Sri Lanka'ya ilişkin uluslararası medya kuruluşlarında en çok rastlanan kavramlar olmuştur. Uluslararası Kriz Grubu'na göre askerî zaferden sonra yıpranan demokratik kurumları onarmak ve kalıcı barışı sağlamak için koşulların iyileştirilmesi adına çok az şey yapılmıştır. Bu yüzden Kriz Grubu askerî zaferi “acı bir barış” olarak tanımla-mıştır.²⁰ Bugün Sri Lanka'da savaşı doğuran şartlar çözüm beklemeye devam ediyor.²¹ Üstelik Rajapaksa yönetimi LTTE şiddetini doğuran bu şartları ortadan kaldırmak yerine daha da derinleştirmektedir.²²

Uluslararası baskılar sonucu Rajapaksa hükümeti “Alınan Dersler ve Uzlaşma Komisyonu”nu kurmuş ve komisyon Kasım 2011'de bir rapor hazırlamıştır. Rapor savaş suçlarının soruşturul-

20 International Crisis Group, “Sri Lanka: A Bitter Peace,” Asia Briefing No 99, 2011, s. 1-22.

21 Ganguly, “Ending Sri Lankan Civil War”, s. 86.

22 International Crisis Group, “Sri Lanka: A Bitter Peace,” Asia Briefing, No 99, 2011, s. 12.

ması için bir öneri içermese de siyasi çözüm önerisi, Tamillerin askerî kurumlarda temsilinin artırılması, yerinden edilmişlerin tekrar yerlerine dönmesi gibi öneriler getirmiştir. Bunların çoğu henüz uygulanmamıştır.²³ 2012-2014 arasında BM İnsan Hakları Konseyi'nden savaşın son dönemine dair Sri Lanka aleyhine toplam üç karar çıkmıştır.

2015'te Rajapaksa'nın başkanlık seçimlerini kaybetmesiyle başkan olan Sirinesa ise savaş suçlarına ilişkin uluslararası baskılara karşı, bunun Sri Lanka'nın iç sorunu olduğunu belirtmiştir. Rajapaksa, Tamil bölgelerinde Tamil kayıplarının anılmasına izin verilmesi gibi daha fazla özgürlük alanı sağlamışsa da siyasi reformların çoğu gerçekleştirilmemiştir.²⁴

23 International Crisis Group, "Statement on the Report of Sri Lanka's Lessons Learnt and Reconciliation Commission," Statement / Asia 22.12.2011. erişim 22.10.2020. <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/sri-lanka/statement-report-sri-lankas-lessons-learnt-and-reconciliation-commission>

24 "Sri Lanka Marks 10 Years since Civil War's End" Voa News 18.05.2019. erişim 22.10.2020 <https://www.voanews.com/south-central-asia/sri-lanka-marks-10-years-civil-wars-end>

Sonuç ve Değerlendirme

Sri Lanka'da 2009 yılında gerçekleşen askerî zafer Türkiye dahil bu tür sorunlarla uğraşan aktörler açısından sorunun kökten çözümü ve barışın tesisi için bir örnek olarak görülebilir. Ama yaşanan yıkımın büyüklüğüne bakıldığı zaman bu "tarih"in Tamiller için mağduriyetlerine ilişkin bir kurucu mite dönüşme ve yeni düşmanlıklar ve çatışma yaratma potansiyelini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Nitekim Tamil şiddetini yaratan tarihsel pratikler ve anlatılar özellikle Tamillere yönelik pogromlarla yaratılan mağduriyetler, bunun üzerine söylem geliştiren silahlı örgütler üretmiştir. Dolayısıyla algının olumsuz ve düşmanca olduğu siyasal ortamlar fırsatlar doğduğunda şiddete yönelebilmektedir. Bugün için Tamiller açısından yaşanan mağduriyetler ve siyasal çözüm-süzlük konjonktürel fırsat ve liderlikle tekrar şiddet üretebilir. Nitekim yapısal şiddetin bu kadar yoğun olduğu bölgelerin doğrudan şiddet üretme potansiyeli yüksektir. Bugün için güç simetrisi şiddeti engelliyor olsa da bunun kırılğan bir durum olduğunu not etmek gerekir.

Bunun yanında 2009 yılında yaşanan şiddet ve savaş suçlarına ilişkin güçlü tanıklıkların ve kanıtların Sri Lanka devletini uluslararası alanda zorlamaya devam edeceği de açıktır. Üstelik Hindistan gibi LTTE ile büyük sorunlar yaşamış bölgesel bir güç bile Sri Lanka'nın savaş suçlarının soruşturulmasını desteklemektedir.

Sri Lanka örneğinin başka yerlerde bir model olarak kullanılabileceği ise şüphelidir. Yukarıdaki unsurlar bir tarafa, Sri Lanka'daki çatışma dinamiği, aktörler, coğrafya, uluslararası konjonktür, tarafların kendi içlerine dair dinamikler gibi etmenler bu örneği kendine özgü hale getirmektedir. Sri Lanka'da çatışma dinamiğinin bu sonuca evrilmesi, daha farklı dinamikleri barındıran dünyadaki diğer çatışmalara model teşkil edebileceği düşüncesi bu sebeple oldukça şüphelidir.

Buna rağmen Sri Lanka'daki askerî zaferin, çatışma çözümü ve barış inşası bakımından öğrettiği bazı derslerin de altını çizmek gerekiyor. İlk olarak, askerî zafer mümkün olmakla beraber, bunun için gereken askerî harcamaların büyüklüğü, önemli bir sivil nüfusun savaş bölgesinde sıkışık iki ateş arasında kalarak büyük kayıplar vermesi, zaferin çok ağır insan hakları ihlallerine yol açması, bu ihlallerin uluslararası baskı doğurması, çok büyük bir nüfusun göç etmek zorunda kalması ve bölgenin ekonomik olarak büyük gerileme yaşaması askerî zafer adına katlanılan ağır maliyetlerdir. Özellikle ihlallere ilişkin uluslararası baskı Sri Lanka'nın en önemli dış ilişkiler meselesi haline gelmiştir ve muhtemelen uzun yıllar ülkenin dış ilişkilerde zayıf karnı olarak kalacaktır. Dolayısıyla altı çizilmesi gereken ilk nokta, askerî zaferin ağır maliyetlere sebep olmasıdır.

İkinci olarak, Sri Lanka'da özellikle Budist milliyetçi akımın ittifaklar yoluyla siyaseti etkileme gücü Tamil Sorunu'nun müzakereler yerine askerî çözüme evrilmesinde en önemli etken olmuştur. Bu yüzden barış karşıtı güçlerin süreci yönlendirebilme etkisi altı çizilmesi gereken diğer bir önemli noktadır. Bu da başka örnekler açısından bu güçlerin müzakere üzerindeki etkilerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Üçüncü olarak, kendini Marksist olarak tanımlayan JVP ve onun içinde olduğu sol milliyetçi ittifak ile aynı ideolojik ve normatif değerleri taşıyan LTTE en azılı karşıtlar olabilmişlerdir. Bu da bize aynı ideolojik çerçeveden bakan tarafların müzakereyle sorunları daha kolay çözebileceği düşüncesinin diğer örnekler açısından yanlış bir yargı olacağını göstermektedir.

Dördüncü olarak, dinin Sri Lanka'da barış açısından olumsuz yönünü not etmek gerekiyor.

Özellikle Budizm çerçevesinde yükselen Sinhal milliyetçiliği Hindu ve Müslüman karşıtlığını daha da keskinleştirmekte ve müzakere girişimlerine en büyük tepki dinî referans çerçevesinde gelişebilmektedir.

Beşinci olarak, çatışma süresince savaş alanının ulusal ve uluslararası medyaya kapatılması, gazetecilerin baskıya uğraması ve öldürülmesi ile hükümetin savaş süresince çatışma bölgesinde haber akışını kontrol etmek için bir kurum tesis etmesi, çatışmaya dair bilgilerin gözlerden kaçırılmak istendiğini göstermektedir. Sri Lanka'da medya ve haberciliğe dönük bu yaklaşım altı çizilmesi gereken diğer bir önemli noktadır.

Altıncı olarak, taraflar arasında anlaşmalar imzalanması, reform girişimleri, anayasal değişiklik girişimleri gibi yasal çözüm çabalarına rağmen askerî çözüm sürekli gündeme gelebilmektedir. Bu da tarafların barış süreçlerinde silahlı masada tutmaya devam ettiklerinin göstergesidir. Bu durum aynı zamanda, yoğun bir şekilde anlaşma trafiğinin varlığı ile reformların yapılmasının barış tesis etme garantisi olmadığını göstermektedir.

Son olarak, özellikle sık ormanlık alanların saklanmayı ve silahlı eylemleri kolaylaştırması ile deniz yoluyla çok yakın bölgedeki Tamil soydaşlarına ulaşabilmeleri gibi coğrafi etmenler başta LTTE'nin büyüyebilmesini sağlamış olsa da özellikle teknolojik ilerlemeler siyasi gelişmelerle birleştiğinde bu coğrafi avantajın LTTE açısından dezavantaja dönüştüğünü söyleyebiliriz. Hindistan'ın deniz sınırını koruması, küçük bir alanda sıkışan örgütü, Sri Lanka devletini tekrar barış masasına oturmaya ikna edebilecek güçten mahrum bırakmıştır. Dolayısıyla çatışma sonucunda coğrafyanın önemini altını çizmek gerekiyor.

Kürt meselesi açısından Sri Lanka örneğinde altı çizilmesi gereken noktaları şöyle sıralayabiliriz. Öncelikle dönemsel olarak Tamil ve Kürt Sorunu'nun silahlı bir çatışmaya evrilmesi paralellik gösterirken PKK ve LTTE ideolojik ve liderlik anlayışı bakımından birbirlerine oldukça benzerlerdir. Ayrıca bu iki sorun, bir sınır unsuru ve sınırın hemen ötesinde bulunan bölgelerle soydaşlık ilişkisinin olması bakımından benzerlik göstermektedir. Bu da sınır ötesindeki desteğin çatışmalar bakımından nasıl önemli bir etken olduğunun kanıtıdır.

Sri Lanka örneğinin de gösterdiği gibi müzakereler açısından tarafların ideolojik yakınlığının olumlu bir etkene dönüşmemesi, Kürt Meselesi açısından gelecekteki bir müzakere ve barış potansiyelinin iktidar partisinin ideolojik eğiliminden bağımsız değerlendirilmesi gerektiğinin bir göstergesi olarak görülebilir.

Bunun yanında LTTE'nin 2005 seçim boykotu çağrısının, kendi karşıtlarını ve müzakerelere muhalif güçleri iktidara taşıdığını da not etmek gerekiyor. Kürt Meselesi'nin barışçıl çözümü açısından seçim boykotlarına ve sonuçlarına Sri Lanka'daki bu deneyim çerçevesinden bakmak gerekiyor. Ayrıca Sri Lanka örneğinde siyasi kazanç uğruna ana partilerin kitlelerden milliyetçi bir retorikle oy kazanma çabası, tüm siyasi kültürün bu eksene kayması ve daha radikal partilerin güç kazanmasına yol açmıştır. Bu sebeple bu tür vakalarda yaratılan milliyetçi dalga geri döndürülemez biçimde siyasal kültüre kök salabilmektedir. Türkiye'de de benzer bir durumun yaşanabileceğini not etmek gerekiyor.

Sri Lanka'da çatışmayı yoğunlaştıran önemli bir etken ise çatışan tarafların temsil ettiklerini savundukları nüfusların sadece etnik olarak farklı olması değil aynı zamanda bu nüfusların ayrı dinî mensubiyet ve bağlılıklarıdır. Sri Lanka'da dinî farklılıklar çatışmayı derinleştirmiştir. Oysa

Kürt Meselesi açısından baktığımızda bu dinî unsur tam tersine bir ortaklaşma potansiyeli taşımaktadır. Bu sebeple Türkiye’de dinin Sri Lanka örneğiyle de karşılaştırıldığında müzakere ve barış potansiyelini değerlendirmek faydalı olabilir.

Sri Lanka örneğine baktığımızda Kürt meselesi açısından son olarak şu noktayı vurgulamak gerekmektedir. Askerî zafer sonucu Sri Lanka’da sadece çatışma bölgesinde değil tüm adada demokratik sistem gerilemeye uğramıştır. Askerî zaferin getirdiği gücü iktidar diğer muhaliflere baskı ve demokratik reformları geriye taşıma yönünde kullanmaktadır. Bu bakımdan Türkiye’de Kürt Sorunu’na yönelik askerî çözüm çabalarının Kürt Sorunu’yla sınırlı kalmayıp siyasetin diğer alanlarında baskıya dönüşme ve demokratik sistemi geriletme potansiyelini de göz önünde tutmak gerekiyor.

Kaynakça

- Accord*; “An International Review of Peace Initiatives: *Demanding Sacrifice; War and Negotiation in Sri Lanka*.” Londra: Conciliation Resources, 1993.
- Alejandro, W. Nieto Sanchez. “A War Of Attrition: Sri Lanka and the Tamil Tigers.” *Small Wars & Insurgencies* 19/4, 2008.
- Ananda, Kitana. “Politics After a Ceasefire: Suffering, Protest, and Belonging in Sri Lanka’s Tamil Diaspora.” Doktora Tezi, Columbia University, 2016.
- Arena, Michael P. ve Bruce A. Arrigo. *The Terrorist Identity, Explaining The Terrorist Threat*. New York: New York University Press, 2006.
- De Alwis, Ranjanee. “Federalism or Devolution of Power? Sri Lanka’s perspectives.” *Asia Pac Policy Study* 7/1, 2020.
- Devin, Finn. “The Role of International Actors in Mitigating Mass Killings: The Case of Sri Lanka, 1980-2009”. Erişim 12.09.2020, https://www.academia.edu/28899470/The_Role_of_International_Actors_in_Mitigating_Mass_Killings_The_Case_of_Sri_Lanka_1980_2009
- Devotta, Neil. “Liberation Tigers of Tamil Eelam and the Lost Quest for Separatism in Sri Lanka.” *Asian Survey* 49/6, 2009.
- Devotta, Neil. “Sinhalese Buddhist Nationalist Ideology: Implications for Politics and Conflict Resolution in Sri Lanka.” *Policy Studies* 40. Washington: East-West Center, 2007.
- Galtung, Johan. “Peace, and Peace Research.” *Journal of Peace Research* 6/3, 1969.
- Ganguly, Sumit. “Ending Sri Lankan Civil War.” *Daedulus, Journal of the American Academy of Arts & Sciences* 147/1, Kış 2018.
- Goodhand, Jonathan ve Oliver Walton. “The Limits of Liberal Peacebuilding? International Engagement in the Sri Lankan Peace Process.” *Journal of Intervention and Statebuilding* 3/3, 2009.
- Goodhand, Jonathan ve Benedikt Korf. “Caught in Peace Trap?: On Illiberal Consequences of Liberal Peace.” *Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?* der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer ve Benedikt Korf, Londra: Routledge, 2011.
- Hashim, Ahmed S. “Lions and Tigers in Paradise: Terrorism and Insurgency And the State’s Response in Sri Lanka.” *Defence Against Terrorism Review* 3/1, Bahar 2010.
- Hattotuwa, Sanjana. “Media and Conflict in Sri Lanka.” *Media Asia*, 30/3, 2003.
- Arslan, Havva Kök ve Fırat Çapan. “Çatışma Çözümüne Temel Yaklaşımlar.” *Teoride ve Pratikte Çatışma Yönetimi*, der. Nezir Akyeşilmen, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2013.

HöGlund, Kristine ve Piya Rathne Anton. "Paying the Price for Patronage: Electoral Violence in Sri Lanka." *Commonwealth & Comparative Politics* 47/3, Temmuz 2009.

Hughes, Michelle ve Michael Miklaucic. *Impunity: Countering Illicit Power and Transition*. Washington: National Defense University Press, 2016.

International Crisis Group. "Sri Lanka: A Bitter Peace." *Asia Briefing* No: 99, 2011.

International Crisis Group. "War Crimes in Sri Lanka." *Asia Report* No: 191, 2010.

Jerrold, M. Post. *The Mind of the Terrorist, The Psychology of Terrorism from IRA to al Qaeda*. Londra: Palgrave Macmillan, 2007.

Kearney, Robert N. "Ethnic Conflict and the Tamil Separatist Movement in Sri Lanka." *Asian Survey* 25/9, Eylül 1985.

Kearney, Robert N. "The Political Party System in Sri Lanka." *Political Science Quarterly* 98/1, Bahar 1983.

Kearney, Robert N. "Ethnic Conflict and The Tamil Separatist Movement in Sri Lanka." *Journal of Refugee Studies* 5/2, 1992.

Kearney, Robert N. "Language and the Rise of Tamil Separatism in Sri Lanka." *Asian Survey* 18/5, 1978.

Lecamwasam, Hasini M. India's "Unwarranted Intervention in an Island's Ethnic Question: The Role of Liberation Tigers of Tamil Eelam in Indo-Sri Lanka Relations." *Journal of South Asian Studies* 2/1, 2014.

Linden, Josh. "After the Tigers: Moving Beyond the Legacy of Violence in Sri Lanka." *Michigan Journal of Public Affairs* 6/2, 2009.

Marks, Thomas A. ve Lt. Gen. (Ret.) Tej Pratap Singh Brar, "Sri Lanka: "State Response to the Liberation Tigers of Tamil Eelam as an Illicit Power Structure." *Impunity: Countering Illicit Power and Transition*, der. Michelle Hughes and Michael Miklaucic, Washington: National Defense University Press, 2016.

McConnell, Deirdre. "The Tamil people's right to self-determination." *Cambridge Review of International Affairs* 21/1, 2008.

McGilvray, Dennis B. "Sri Lankan Muslims: Between Ethno-Nationalism and The Global Ummah." *Nations and Nationalism* 17/1, 2011.

Moorcraft, Paul. *Total Destruction of the Tamil Tigers, The Rare Victory of Sri Lanka's Long War*. Barnsley: Pen & Sword, 2012.

- Nissan, Elizabeth ve R.L. Stirrat. "The Generation of Communal Identities." *Sri Lanka; History and Roots of Conflict*, der. Jonathan Spencer, Londra: Routledge, 1990.
- Oberst, Robert C. "Federalism and Ethnic Conflict in Sri Lanka." *Publius: The Journal of Federalism* 18/3, 1988.
- Orjuella, Camilla. "Building Peace in Sri Lanka, a Role for Civil Society." *Journal of Peace Research* 40/2, 2003.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). "Pawns of Peace Evaluation of Norwegian Peace Efforts." Report 5, 2011.
- Peebles, Patrick. *The History of Sri Lanka*. Westport: Greenwood Press, 2006.
- Perera, Jayantha. "Political Development and Ethnic Conflict in Sri Lanka." *Journal of Refugee Studies* 5/2, 1992.
- Rajanayagam, Dagmar Hellmann. "The Tamil Militants - Before the Accord and After." *Pacific Affairs* 61/4, 1998.
- Rampton, David. "'Deeper hegemony': the politics of Sinhala nationalist authenticity and the failures of power-sharing in Sri Lanka." *Commonwealth & Comparative Politics* 49/2, 2011.
- Ross, Russell R. ve Andrea Matles Savada. *Sri Lanka: A Country Study*. Washington: Federal Research Division, Library of Congress, 1988.
- Rupesinghe, Kumar. "Ethnic Conflicts in South Asia: The Case of Sri Lanka and the Indian Peace-Keeping Force (IPKF)." *Journal of Peace Research* 25/4, Aralık 1998.
- Seoghie, Rachel. *War, Denial and National Building in Sri Lanka, After The End*. Londra: Palgrave Macmillan, 2017.
- Sezgin, İbrahim Can. "The Logic of the Fight and Talk Cycle in Sri Lanka and The Final Defeat of the LTTE." *Ethnopolitics Papers* 33/3, 2015.
- Shah, Dian A H. *Constitutions, Religion and Politics in Asia Indonesia, Malaysia and Sri Lanka*. New York: Cambridge University Press, 2017.
- Suthaharan, Nadarajah & Sriskandarajah Dhananjayan. "Liberation Struggle or Terrorism? The Politics of Naming the LTTE." *Third World Quarterly* 26/1, 2005.
- Tambiah, S. J. *Sri Lanka: Ethnic Fratricide and the Dismantling of Democracy*. Chicago: University of Chicago Press, 1986.

The Constitution of Sri Lanka - 1972 (Article 105 -134) erişim 11.09.2020 [https://www.parliament.lk/files/ca/4.%20The%20Constitution%20of%20Sri%20Lanka%20-%20%201972%20\(Article%20105%20%E2%80%93134\)%20Chapter%20XIII.pdf](https://www.parliament.lk/files/ca/4.%20The%20Constitution%20of%20Sri%20Lanka%20-%20%201972%20(Article%20105%20%E2%80%93134)%20Chapter%20XIII.pdf)

Uyangoda, Jayadeva. "Ethnic Conflict in Sri Lanka, Changing Dynamics." *Policy Studies* 32, Washington: East-West Center, 2007.

Uyangoda, Jayadeva. "Government-LTTE Peace Negotiations in 2002-2005 and The Clash of State Formation Projects." *Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?* der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer ve Benedikt Korf, Londra: Routledge, 2011.

Uyangoda, Jayadeva. "Sri Lanka in 2009 from Civil War to Political Uncertainties." *Asian Survey* 50/1, 2010.

Wallensteen, Peter. *Understanding Conflict Resolution*. Londra: Sage, 2007.

Wayland, Sarah. "Ethnonationalist Networks and Transnational Opportunities: The Sri Lankan Tamil Diaspora." *Review of International Studies* 30/3, 2004.

Wickramasinghe, Nira. "After the War, A new patriotism in Sri Lanka." *The Journal of Asian Studies* 68/4, Kasım 2009.

İlgililer İçin Temel Kaynak Önerileri

Peebles, Patrick. *The History of Sri Lanka*. Westport: Greenwood Press, 2006.

Moorcraft, Paul. *Total Destruction of the Tamil Tigers, The Rare Victory of Sri Lanka's Long War*. Bensley: Pen&Sword, 2012.

Weiss, Gordon. *The Cage: The Fight for Sri Lanka and the Last Days of the Tamil Tigers*. Bellevue Literary Press, 2012.

Post, Jerrold M. *The Mind of the Terrorist, The Psychology of Terrorism from IRA to al Qaeda*. Londra: Palgrave Macmillan, 2007.

Seoghie, Rachel. *War, Denial and National Building in Sri Lanka, After The End*. Londra: Palgrave Macmillan, 2017.

Kronoloji

- 1505 Portekizliler ilk defa Sri Lanka'ya ayak basar.
- 1565 Portekizliler Kolombo'yu başkent yapar.
- 1658 Hollandalılar Sri Lanka'yı Portekizlilerden alır ve Kandy Prenslığı dışında tüm adayı ele geçirir.
- 1796 İngilizler Kolombo'yu ele geçirir.
- 1802 Sri Lanka "Amiens Antlaşması"yla İngilizlere verilerek Seylon Kraliyet Sömürgesi olarak adlandırılır.
- 1815 Kandy Prenslığı İngilizler tarafından yenilgiye uğratılır.
- 1833 Sri Lanka İngilizler tarafından tek bir idari birim altına alınarak Seylon ismini alır.
- 1915 Kolombo'da Müslümanlara karşı Sinhal isyanı ve sıkıyönetim ilan edilir.
- 1931 Devlet konseyi üyeliği için ilk seçimler yapılır.
- 1936 Devlet konseyi üyeliği için ikinci seçimler yapılır
- 1948 Sri Lanka bağımsızlığını kazanır.
- 1949 Hint Tamiilleri vatandaşlıktan mahrum bırakılır ve seçme ve seçilme hakları ellerinden alınır.
- 1951 Federal Parti, Kuzey ve Doğu bölgeleri için otonomi talebinde bulunur.
- 1956 SLFP'yi kurarak Sinhal Budist milliyetçi akımı arkasına alan Solomon Bandaranaike seçimleri kazanır.
- "Sadece Sinhale" yasası kabul edilir.
- 1957 Bandaranaike-Chelvanayakam Paketi imzalanır.
- 1958 Solomon Bandaranaike baskılar sonucu Bandaranaike-Chelvanayakam Paketi'ni iptal eder.
- Anti-Tamil pogromu sonucu yüzlerce Tamil ölür ve birçok Tamil adanın kuzeyine göç eder.
- 1959 Başbakan Bandaranaike Budist bir rahip tarafından öldürülür.

- 1961 Federal Parti sivil itaatsizlik çağrısı yapar.
- 1965 UNP seçimleri kazanır. Dudley Senanayake-Chelvanayakam Paketi imzalanır ama uygulamaya geçirilemez.
- 1971 JVP isyanı başlar ve bastırılır.
- 1972 Yeni anayasa kabul edilir. Ülkenin ismi Seylon'ken Sri Lanka olarak değiştirilir. Budizm anayasaya girerken ülkenin bir cumhuriyet olduğu kabul edilir.
- 1976 TULF ayrı devlet talebini ilan eder.
- 1977 TULF seçimlerde Tamil bölgelerindeki tüm parlamenterlikleri kazanarak ana muhalefet partisi olur.
- 1978 Tamil pogromu patlak verir, yüzden fazla insan hayatını kaybeder.
- 1983 LTTE 13 Sri Lanka askerini öldürür. Anti-Tamil pogromlarında iki bine yakın kişi öldürülür ve binlerce kişi yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalır. I. Eelam Savaşı başlar.
- 1987 Hint-Lanka Antlaşması imzalanır ve Hindistan Barışı Koruma Gücü askerleri adanın kuzeyine konuşlanır.
- JVP başkaldırısı başlar.
- 1989 JVP isyanı sert bir biçimde bastırılır.
- 1990 Hindistan askerleri adayı terk eder. Birçok Müslüman LTTE tarafından topraklarından sürülür.
- 1991 Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi Tamil Nadu bölgesinde LTTE'nin intihar bombacısı tarafından öldürülür.
- II. Eelam Savaşı başlar.
- 1992 Hindistan LTTE'yi yasa dışı ilan eder.
- 1993 Sri Lanka Başkanı Premadasa LTTE tarafından suikast sonucu öldürülür.
- 1994 Savaşı sonlandıracağını söyleyen Chandrika Kumaratunga başkan seçilir ve LTTE ile görüşmeler başlar.

- 1995 III. Eelam Savaşı LTTE'nin Sri Lanka savaş gemilerini batırmasıyla başlar. Jaffna hükümet güçlerinin eline geçerken 400 bin kişi şehri terk etmek zorunda kalır.
- LTTE'ye karşı Riviresa Operasyonu başlatılır.
- 1996 LTTE, Kolombo'da merkez bankasına saldırarak 90 kişiyi öldürür, saldırıda 1400 kişi de yaralanır.
- 1997 Sri Lanka'daki en önemli Budist tapınağı "Diş Tapınağı" bombalanır. Tapınak hasar görür.
- LTTE'nin finansal desteğini kesmek için Sri Lanka LTTE'yi yasa dışı ilan eder.
- 1999 Chandrika Kumaratunga LTTE'nin suikast girişiminden bir gözünü kaybederek kurtulur.
- 2000 LTTE Fil Geçidi'ni ele geçirir.
- 2001 Barışçıl çözüm yanlısı Ranil Wickremesinghe başbakan olur.
- 2002 Ateşkes imzalanır ve ilk resmî müzakereler Tayland'da yapılır. Sri Lanka Gözlem Misyonu kurulur.
- LTTE üzerindeki yasak kalkar. Güç paylaşımı üzerinde anlaşmaya varılır ve Kuzey ve Doğu bölgelerinde özerk yapıların oluşturulması konusunda anlaşılır.
- 2003 LTTE müzakerelerden ayrılır.
- 2004 LTTE Doğu komutanı Albay Karuna altı bine yakın askeriyle LTTE'den ayrılır.
- Tsunami dolayısıyla kıyı bölgelerde 35 bin kişi hayatını kaybeder.
- 2005 Sri Lanka Dışişleri Bakanı Lakshman Kadirgamar LTTE tarafından öldürülür. Rajapaksa, Sri Lanka başkanı olarak seçilir.
- 2006 AB LTTE'yi terör örgütleri listesine dahil eder. Çatışmalar artar. Cenova'daki müzakerelerden bir anlaşmaya varılamaz. IV. Eelam Savaşı başlar.
- 2008 Sri Lanka hükümeti ateşkesi iptal eder ve yoğun bir askerî operasyon başlatır.
- 2009 LTTE'nin yenilgisi resmen açıklanır.

- 2010 Mahinda Rajapaksa yeniden başkan seçilir. Partisinin içinde olduğu ittifak aynı yıl parlamento seçimlerini ezici bir biçimde kazanır.
- “Alınan Dersler ve Uzlaşma Komisyonu” göreve başlar.
- 2011 “Alınan Dersler ve Uzlaşma Komisyonu” raporu yayınlanır. Raporda Sri Lanka hükümetinin sivilleri kasten hedef almadığı ve LTTE’nin Uluslararası İnsan Hakları’nı ihlal ettiği iddia edilir. Bazı reformlar yapılması tavsiye edilir.
- 2012 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi bir önergeyle Sri Lanka’ya savaşın son dönemlerine ilişkin savaş suçlarını soruşturması çağırısı yapar. Sri Lanka bu önergeyi egemenliğinin ihlali olarak ilan eder.
- 2015 Maithripala Sirisena, Mahinda Rajapaksa karşısında başkanlık seçimlerini kazanır. Sivil savaş boyunca savaş suçları iddialarının soruşturulacağı sözünü verir.
- 2016 Hükümet ilk defa, LTTE ile 26 yıllık çatışmalı dönem ile 1971 JVP isyanında toplam 65 bin kişinin kayıp olduğunu kabul eder.
- 2019 Savaş döneminde savunma bakanı olan ve Mahinda Rajapaksa’nın kardeşi olan Gotabaya Rajapaksa başkanlık seçimlerini kazanır.
- 2020 Mahinda Rajapaksa liderliğindeki ittifak partisi parlamento seçimlerini ezici bir biçimde kazanır.

Fotoğraf Dizini

Kapak	Eduardo Prim / Unsplash
Sayfa 12	Shashank Hudkar / Unsplash
Sayfa 18	Agnieszka Kowalczyk / Unsplash
Sayfa 20	Thushal Madhushankha / Unsplash
Sayfa 22	Tamil Guardian
Sayfa 25	Jalitha Hewage / Unsplash
Sayfa 27	India Today
Sayfa 29	Anton Lecoock / Unsplash
Sayfa 31	Brian Kyed / Unsplash
Sayfa 34	Jayakody Anthanas / Unsplash
Sayfa 36	Asantha Abeysooriya / Unsplash
Sayfa 40	Fredrik Öhlander / Unsplash
Sayfa 43	Lankaweb
Sayfa 44	Vicky Tsai / Unsplash
Sayfa 45	DailyFT
Sayfa 47	Kanchana Amilani / Unsplash

ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞASI DÜNYA DENEYİMLERİ SERİSİ - 2

Askerî Zafer Barış Getirir Mi? SRİ LANKA ÖRNEĞİ

DIYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
ENSTİTUYA DIYARBEKİRİ BO
LÉKOLİNEN SİYASİ Ü CİVAKİ
DIYARBAKIR INSTITUTE FOR POLITICAL
AND SOCIAL RESEARCH

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG